

GEDEPUTEERDE STATEN VAN DE PROVINCIE GRONINGEN

Groningen, 26 september 2017

Dossiernr. : K4165

Documentnr. : 2017-085.887/39/A6

Verzonden : **26 SEP. 2017**

Gelet op:

- Het verzoek van dhr. B. Koolstra van Arcadis, ontvangen op 4 juli 2017 en de aanvullingen daarop van 19 september 2017 namens Centrum Veilig Wonen (CWW) te Appingedam;
- De Wet natuurbescherming;

BESLUITEN:

I. Aan Centrum Veilig Wonen, Buxzijlweg 1 9902 SB te Appingedam, vergunning te verlenen voor het volgende:

voor de activiteit:	Bouwkundig versterken (aardbevingsbestendig maken) van 23.000 woningen en andere gebouwen in het aardbevingsgebied in Groningen.
in het plangebied:	Het gehele aardbevingsgebied in de provincie Groningen.
in de gemeenten:	Appingedam, Bedum, Delfzijl, De Marne, Eemsum, Groningen, Hoogezand-Sappemeer, Loppersum, Menterwolde, Slochteren, Ten Boer en Winsum
zoals beschreven in rapport:	"Soortmanagementplan bouwkundig versterken. Centrum Veilig Wonen" door D. Lagas, M. Klasberg, B. Koolstra, I. Baijens en H. Bouman; Arcadis, 29 juni 2017"; afbeelding 2 als overzichtskaart plangebied bouwkundig versterken met 2.0 PGA-contour.
voor de vergunningperiode:	vanaf 1 oktober 2017 tot en met 21 december 2027

II. Op grond van:

artikel 3.3 lid 1 en 4, artikel 3.8 lid 5, artikel 3.34 lid 3 van de Wet natuurbescherming

een ontheffing te verlenen

van de verbodsbepalingen van art. 3.1:

lid 1, opzettelijk doden;
lid 2, opzettelijk vernielen, beschadigen of wegnemen van nesten, rustplaatsen of eieren;
lid 4, opzettelijk storen van individuen waarbij sprake is van wezenlijk negatieve invloed op de instandhouding van de soort;

en art. 3.5:

lid 1, opzettelijk doden in hun natuurlijke verspreidingsgebied;
lid 2, opzettelijk verstoren;
lid 4, beschadigen of vernielen van voortplantingsplaatsen of rustplaatsen;

en art. 3.10:	lid 1b, opzettelijk beschadigen of vernielen van vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen;
ten aanzien van de vogelsoorten (art. 3.1 en 3.5):	boerenzwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kauw, kerkuil, ooievaar, spreeuw, steenuil, torenvalk, zwarte roodstaart
en de zoogdieren (art. 3.5):	gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en tweekleurige vleermuis
en de nationaal beschermde soort:	steenmarter

III. De bijlagen deel uit te laten maken van dit besluit.

IV. Voor zover de aanvraag niet in overeenstemming is met de gestelde voorschriften en beperkingen, zijn deze laatste bepalend. Bij strijdigheid tussen de voorschriften en de bijlagen bij dit besluit prevaleren deze als volgt:

1. De voorschriften.
2. Bijlage 1 (Motivering).
3. Bijlage 2 (de aanvraag van 4 juli 2017 en aanvullingen op 19 juli 2017, inclusief "Soortmanagementplan bouwkundig versterken. Centrum Veilig Wonen" door D. Lagas, M. Klasberg, B. Koolstra, I. Baijens en H. Bouman; Arcadis, 29 juni 2017, aangepast op 19 september 2017, kenmerk 079474931A, met de daartoe behorende losse bijlage Mitigatiecatalogus SMP CVW, Ecologische maatregelen versterkingsopgave CVW door M. Stevens, I. Baijens, C. Onnes en H. Bouman van 19 september 2017, kenmerk 079572175 A)

Groningen, 26 september 2017

Gedeputeerde Staten voornoemd:

, voorzitter.

, secretaris.

Toelichting

Wij verwijzen u naar de bijlage Motivering bij het Besluit voor nadere toelichting.

Bezwaar

Als u het niet eens bent met dit besluit bestaat de mogelijkheid om binnen zes weken na verzenddatum van deze brief een bezwaarschrift in te dienen. Meer informatie daarover vindt u in de digitale brochure 'Bezwaar maken tegen een besluit' die u kunt vinden op de website van de provincie Groningen (www.provinciegroningen.nl). Als u overweegt een bezwaarschrift in te dienen, zouden wij het op prijs stellen als u eerst contact met ons opneemt. Wellicht kunnen uw bezwaren door een toelichting van ons worden weggenomen.

Het indienen van een bezwaarschrift schort de werking van dit besluit niet op. U kunt daarvoor een verzoek om voorlopige voorziening indienen. Meer informatie over het vragen van een voorlopige voorziening vindt u op www.rechtspraak.nl.

Meer informatie

Wij vertrouwen er op dat voldoende duidelijk is welke voorwaarden aan dit besluit verbonden zijn. Heeft u nog vragen, dan kunt u bellen naar telefoonnummer 050 - 316 49 11. U wordt dan doorverbonden met een medewerker die uw vragen zal beantwoorden. Bij correspondentie over dit besluit verzoeken wij u het correspondentienummer te vermelden.

Voorschriften

Aan dit besluit zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

1. Dit besluit is enkel van toepassing op de in het besluit genoemde beschermde soorten en de beschreven verboden handelingen.
2. Dit besluit geldt alleen voor de werkzaamheden die conform de aanvraag worden uitgevoerd, voor zover in dit besluit zelf niet anders is aangegeven.
3. De vergunninghouder dient onverwijld contact op te nemen met Provincie Groningen indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen als bedoeld in voorschrift 1 noodzakelijk zijn.
4. Deze vergunning kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de vergunninghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de vergunninghouder handelende (rechts-)personen. De vergunninghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
5. Tijdens de uitvoering van de werkzaamheden dient een afschrift van dit besluit en de bijbehorende documenten op de locatie van de werkzaamheden aanwezig te zijn en op verzoek te worden getoond aan de daartoe bevoegde toezichhouders of opsporingsambtenaren.
6. De vergunninghouder dient, zodra de datum waarop de werkzaamheden zullen aanvangen bekend is, deze datum schriftelijk, telefonisch of per e-mail, uiterlijk een week voorafgaand aan de werkzaamheden, door te geven aan Provincie Groningen.

Specifieke voorschriften

7. Alle mitigerende maatregelen dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een deskundige¹ op het gebied van de soorten waarvoor ontheffing is verleend.
8. Het natuurvrij maken van gebouwen door het treffen van maatregelen dient zo plaats te vinden dat:
 - geen dieren in het betreffende gebouw worden ingesloten;
 - het ongeschikt zijn van het gebouw niet leidt tot het onnodig verloren gaan van een broed-, kraam- paarseizoen en/of winterslaap. De planning bedoeld in voorschrift 22 moet dit uitsluiten
9. Alle woningen die versterkt worden met maatregelen die van invloed kunnen zijn op verblijfplaatsen van beschermde soorten dienen 'natuurinclusief' opgeleverd te worden voor zover dat technisch mogelijk is, ongeacht de aard en omvang van de ingreep en ongeacht of beschermde soorten daadwerkelijk aanwezig zijn. Natuurinclusief betekent standaard extra verblijfplaatsen voor beschermde soorten realiseren. De volgende tabel dient als leidraad van het aantal nestplekken / verblijfplaatsen dat per woning of gebouw aangebracht moet worden:

¹ Provincie Groningen verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

Soort	Type verblijf	Grondgebonden rijwoning	Niet grondgebonden Appartement	Flat
Gierzwaluw	Nestplek	3 per woning	3 per woning	1,0 per woning
Huismus	Nestplek	3 per woning	3 per woning	-
Vleermuis	Klein zomer / najaarsverblijf	1 gebouwdeel per woning	1 gebouwdeel per woning	0,80 per woning
	Groot zomer / kraamverblijf	0,2 per woning	0,2 per woning	0,2 per woning
	Massawinterverblijf	-	-	2 per flatgebouw

In bovenstaande tabel staat de voorgestelde mitigatietaakstelling die gehanteerd dient te worden binnen de versterkingsopgave voor rijwoningen, appartementen en flats. Bij de normering is teruggegrepen naar de diverse Soortmanagementplannen (o.a. Stroomversnelling/NOM, Tilburg en Servatius). Voor bijzondere gebouwen en vrijstaande woningen is nog geen normering uitgewerkt.

10. De mitigerende maatregelen dienen volledig geïncorporeerd te worden in de versterkingsmaatregelen en koppelkansen.
11. Indien bovenstaande natuurinclusieve bouw op blokniveau niet mogelijk is, dient teruggegrepen te worden op voor de beschermde soorten goed functionerende inbouwvoorzieningen, te bevestigen door de ecologisch deskundige en formeel goedgekeurd door bevoegd gezag. De betreffende voorzieningen dienen door Arcadis vastgelegd te worden in de *Mitigatiecatalogus*. De goedkeuring vindt plaats via versnelde procedure. Het goedkeuringsbesluit zal worden gepubliceerd en geldt als een voor bezwaar vatbaar besluit.
12. Voordat herstelwerkzaamheden worden uitgevoerd, die effect zullen hebben op onderstaande gevallen, zal afzonderlijk en aanvullend goedkeuring moeten worden verkregen, voordat kan worden overgegaan tot het natuurvrij maken, of het beschadigen of vernielen van nesten of verblijfplaatsen op het per geval op te stellen ecologisch werkprotocol, in geval van:
 - gebouwen met belangrijke kraamkolonies (vleermuizen) en massawinterverblijven (vleermuizen);
 - gebouwen met belangrijke kolonies van gierzwaluw en huiszwaluw;
 - nesten van kerkuil;
 - in geval van bijzondere gebouwen (zoals bijvoorbeeld kerken, boerderijen en molens);
 - in geval van de aanwezigheid van verblijfplaatsen van rosse vleermuis of tweekleurige vleermuis.
13. Het op te stellen ecologische werkprotocol dient twee weken voor uitvoering van de werkzaamheden ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de Provincie Groningen. De goedkeuring vindt plaats via een versnelde procedure. Het goedkeuringsbesluit zal worden gepubliceerd en geldt als een voor bezwaar vatbaar besluit.
14. Bijstelling of aanvulling van de Mitigatiecatalogus dient plaats te vinden op basis van
 - monitoring en evaluatie van functionaliteit van getroffen mitigatiemaatregelen CVW;
 - kennisontwikkeling mitigatie op nationaal en internationaal niveau.
15. De NOM-maatregelen (Nul Op De Meter) dienen binnen de catalogus behandeld te worden als een apart 'versterkingslevel'. Buiten de NOM-woningen dienen deze maatregelen niet standaard voorgeschreven te worden.
16. De kwaliteit van de voorzieningen dient omschreven en onderbouwd te zijn in de Mitigatiecatalogus (programma van eisen). Deze Mitigatiecatalogus dient in samenwerking met deskundigen van betrokken belangenorganisaties en bevoegd gezag te worden geactualiseerd wanneer de techniek (nieuwe mogelijkheden) of ecologie (nieuwe veldgegevens) hiertoe aanleiding geven. Wanneer wijzigingen worden aangebracht en een hernieuwde versie van de Mitigatiecatalogus in gebruik genomen wordt, dient deze opnieuw openbaar gemaakt te worden. Ontwerpen dienen ten allen tijde gebaseerd te zijn op de meest recente versie van de mitigatiecatalogus.

Specifieke Natuurinclusieve maatregelen:

17. Waar natuurinclusieve maatregelen worden getroffen, dienen deze uitgevoerd te worden zoals omschreven in de Mitigatiecatalogus die als bijlage deel uitmaakt van het Soortmanagementplan.

Monitoring functionaliteit mitigatie

18. Zoals in het Soortmanagementplan is aangegeven, dient een concreet monitoringplan uitgewerkt te worden voor de komende 10 jaar. Vooruitlopend hierop dient na realisatie van de mitigerende maatregelen uitgegaan te worden van de volgende frequentie:
 - 1 jaar na realisatie
 - 2 jaar na realisatie
 - 3 jaar na realisatie
 - 5 jaar na realisatie
19. Alle onderzoeken dienen kwantitatief op basis van landelijke protocollen te worden uitgevoerd. Om een goede referentie te hebben dient (voor die clusters waarbij dit nog kan) een nulmeting te worden uitgevoerd 1 jaar vóór de realisatie.
20. De monitoring dient uitgevoerd te worden per 4 clusters per versterkingslevel (7x) en per koppelkans verdeeld over:
 - het versterkingsgebied;
 - type woningen en gebouwen;
 - locaties met kolonieplekken en eventueel bijzondere soorten (bv tweekleurige vleermuis)
21. De tussentijdse en laatste monitoringsrapportage dient na de genoemde verstreken termijn aangeleverd te worden aan bevoegd gezag en dient tenminste te bevatten:
 - beschrijving van de nulsituatie;
 - beschrijving van de verwachte (tussentijdse) eindsituatie, te weten: tenminste geen daling in aantallen individuen per soort;
 - beschrijving van de werkelijke aantallen individuen per soort;
 - conclusie naar aanleiding van de verschillen tussen verwachting en realiteit;
 - aanbevelingen (eventueel extra voorzieningen) naar aanleiding van de conclusie
22. Bij de planning van het natuurvrij maken dient rekening gehouden te worden met de seizoenactiviteiten van de soorten waarvoor ontheffing wordt verleend, om verstoring in de meest kwetsbare perioden (voortplanting, winterrust) te voorkomen. De geschiktheid van de periode voor het uitvoeren van de werkzaamheden dient te worden bepaald door een deskundige op het gebied van de betreffende soorten.
23. Bovenstaande mitigerende maatregelen dienen in een ecologisch werkprotocol te worden opgenomen. Dit ecologisch werkprotocol dient op de locatie aanwezig te zijn en dient onder betrokken werknemers, met name ook de uitvoerenden op de bouw- of projectlocatie, bekend te zijn. Werkzaamheden dienen conform dit protocol te worden uitgevoerd.

Overige voorschriften

24. Indien blijkt dat de in dit besluit gestelde termijn niet voldoende is om de werkzaamheden waarop de vergunning betrekking heeft uit te voeren, dient u, zeker vier maanden voor het verstrijken van deze termijn een nieuwe aanvraag indienen. Dit voorkomt onnodige vertraging van het project.
25. Aanspreekpunt in het kader van dit besluit en de daaruit voortvloeiende voorschriften is het Loket, loketvergunningen@provinciegroningen.nl. U kunt ook contact opnemen met Afdeling Landelijk Gebied en Water van de Provincie Groningen, Postbus 610, 9700AP, Groningen.

Motivering besluit generieke ontheffing soortenbescherming herstelwerkzaamheden Versterkingsopgave Groningen

A. Algemeen deel

Centrum Veilig Wonen (verder: CVW) versterkt woningen en gebouwen in het gebied van het Groninger gasveld en maakt de tijdens inspecties geconstateerde kwetsbare gebouwonderdelen veiliger. Het CVW is een uitvoeringsorganisatie in het gebied van het Groninger gasveld. Bewoners van het gebied kunnen bij CVW schades melden waarvan zij vermoeden dat deze zijn veroorzaakt door een aardbeving. Ook zet CVW zich in voor het versterken en daar waar mogelijk verduurzamen van woningen en gebouwen in het gebied.

Gedurende 10 jaar zullen duizenden woningen en andere gebouwen versterkt moeten worden. Vanaf 1 oktober 2017 starten de werkzaamheden door maandelijks gemiddeld 250 woningen te versterken. De specifieke aard en locatie van de werkzaamheden wordt pas een half jaar van tevoren bepaald.

De werkzaamheden zullen bestaan uit prioritaire maatregelen die de komende 10 jaar worden getroffen ter versterking van woningen en overige gebouwen gelet op veiligheidsrisico's als gevolg van huidige en toekomstige aardbevingen door de gaswinning. Het gaat daarbij om 7 levels (niveaus) van beperkte ingreep als het vervangen van een schoorsteen tot volledige sloop van de woning.

Nu de gebouwen toch zullen worden versterkt, worden ook zogenaamde koppelmaatregelen -maatregelen met eigen keuzevrijheid voor de bewoners - bij de uitvoering van de herstelmaatregelen betrokken. Het gaat daarbij veelal om energetische maatregelen die het wooncomfort verbeteren en een bijdrage leveren aan duurzaamheidsdoelstellingen.

Vorbereiding aanvraag

De basis voor deze generieke ontheffing vormt het Soortmanagementplan (SMP). Het basisidee van het SMP is dat er soortgerichte maatregelen worden genomen die niet direct zijn gekoppeld aan individuele initiatieven, maar die gericht zijn op een gunstige en duurzame staat van instandhouding en verbetering van de populaties van gebouwde soorten. De versterkingsopgave is van dien aard en de noodzaak om te komen tot versterking zo urgent dat ontheffingverlening per individueel gebouw zou leiden tot een grote onderzoeksinspanning voor bewoners en een grote administratieve opgave voor het bevoegd gezag, om steeds tijdig met de adequate besluiten te komen.

Voor het verkrijgen van alle benodigde ecologische informatie en draagvlak voor dat SMP is het concept van dit SMP in alle openheid en strikt vertrouwen gedeeld met diverse betrokken belangengroepen onder regie van provincie Groningen. De verkregen informatie en tips zijn zoveel mogelijk verwerkt om zodoende te komen tot een gedragen plan waarbij rekening wordt gehouden met de wensen, mogelijkheden en diverse belangen. Het definitieve SMP maakt onderdeel uit van dit besluit.

In het proces van totstandkoming van het SMP heeft een aantal natuurbelangenorganisaties als klankbord hun bijdrage geleverd ten aanzien van de belangrijkste beschermde soorten in het plangebied. Voor vleermuizen is Vleermuiswerkgroep Groningen betrokken. Er is gebruik gemaakt van al hun recente inventarisatiegegevens. Voor gebouwde vogels is de Vogelbescherming Nederland betrokken. Voor huismus en gierzwaluw waren er geen extra verspreidingsgegevens voorhanden (ook niet vanuit de Gierzwaluwbescherming Nederland), dan die al opgenomen waren in de nationale Database Flora en Fauna (NDFF). Voor steenmarter en overige soorten is de Natuur- en Milieufederatie aangehaakt. Zij hebben geen verspreidingsgegevens ingebracht; voor deze soorten is uitsluitend gebruik gemaakt van de NDFF.

Naast inbreng van verspreidingsgegevens werd ook een bijdrage geleverd tijdens een aantal plenaire bijeenkomsten, begeleid door het project Economie & Ecologie In Balans van de provincie Groningen als onafhankelijk voorzitter, waarin de belangengroepen deelnamen. Daarnaast is ook in een aantal separate werksessies verder gewerkt op soortniveau. Belanghebbenden hebben ook op basis van een 80% versie van het SMP - waar zij dat nodig vonden - input gegeven. Deze input is meegewogen en waar mogelijk meegenomen en ingebouwd in de definitieve versie van het SMP. Deze inbreng heeft bijgedragen aan het verder uitbouwen en aanscherpen van de definitieve versie van het SMP. Tegelijkertijd moet opgemerkt worden dat het definitieve SMP geen statisch document is, maar bijgeschaafd zal worden gedurende de uitvoering van dit grootschalige project, waarbij opnieuw dankbaar gebruik gemaakt zal worden van alle opgedane kennis en ervaring. Expert judgement en nieuwe kennis over te gebruiken mitigerende middelen zullen in het dynamische meerjaren-SMP worden opgenomen waar de ecologie dit verlangt.

Aanvraag

In opdracht van het Centrum Veilig Wonen (CVW) wordt de komende jaren een groot aantal woningen en gebouwen bouwkundig versterkt. Van deze panden is een onbekend deel in gebruik als verblijfplaats voor vleermuizen of vogels waarvan het nest jaarrond beschermd is (waaronder huismus, gierzwaluw, kerkuil).

Op 4 juli 2017 is bij ons een aanvraag ingediend (en aanvullingen op 19 september 2017) op grond van hoofdstuk 3 van de Wet natuurbescherming voor het verkrijgen van een ontheffing voor soortenbescherming. De aanvraag en het bijbehorende SMP zien op: boerenzwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kauw, kerkuil, ooievaar, spreeuw, steenuil, torenvalk, zwarte roodstaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en steenmarter.

De aanvraag ziet op het bouwkundig versterken (aardbevingsbestendig maken) van zo'n 23.000 woningen en andere gebouwen in het aardbevingsgebied in Groningen, binnen het als zodanig gedefinieerde aardbevingsgebied, met daarbij het opzettelijk mogen verstoren en het opzettelijk mogen vernielen en beschadigen van nesten, voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de soorten waarop de aanvraag ziet.

Het Soortmanagementplan (SMP) en de aanvraag voor generieke ontheffing soortenbescherming Wnb heeft betrekking op de versterkingsopgave binnen het gehele aardbevingsgebied - ook wel de zogenoemde 2.0-contour genoemd - met een looptijd van 10 jaar. Zie onderstaande kaart.

Overzichtkaart plangebied bouwkundig versterken met de 0,2 PGA-contour en de gebouwen die geïnventariseerd zijn vanwege bouwkundige versterking tussen 1 oktober 2017 en medio 2018

Aangevraagde werkzaamheden

De werkzaamheden betreffen bouwkundige maatregelen die ertoe zullen leiden dat alle gebouwen binnen de 2.0 PGA-contour (contour waarbinnen risico's zijn op zodanige gebouwschade bij een aardbeving dat maatregelen noodzakelijk zijn) aardbevingsbestendig zullen zijn. De maatregelen variëren van enkele aanpassingen aan een woning, zoals het versterken van de verbinding tussen (verdiepings)vloer en buitenmuur tot het vervangen van gevels en daken. Ook kunnen woningen als dat nodig is worden gesloopt en herbouwd. Het gaat daarbij om 7 levels (niveaus) van beperkte ingreep van het vervangen van een schoorsteen tot volledige sloop van de woning en een 8e level waarin de maatregelen zijn opgenomen die exclusief van toepassing zijn op de NOM woningen.

Naast de versterkingsmaatregelen worden er tegelijkertijd andere maatregelen meegenomen. Hierbij gaat het om:

- *Koppelkansen*: Indien mogelijk en gewenst worden maatregelen getroffen om ook de duurzaamheid van de woning te vergroten. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om isoleren van gevels en daken (energetische maatregelen, nul op de meter (NOM)).
- *Wensen bewoners*: Bewoners kunnen aangeven of zij nog wensen hebben die tegelijkertijd met de versterkingsmaatregelen meegenomen kunnen worden. Hierbij gaat het bijvoorbeeld om een nieuwe uitbouw of de aanleg van een dakkapel.
- *Bouwfysische randvoorwaarden*: Dit zijn aanvullende maatregelen uit bijvoorbeeld het bouwbesluit. Voorbeeld hiervan is dat als je meer dan 25% van de gevel aanpakt, je een goede isolatie moet aanbrengen. Dit is een wettelijke vereiste.
- *Faunamaatregelen*: Mitigerende maatregelen voor beschermde soorten moeten in de gebouwen worden geïntegreerd (natuurinclusief versterken). Locatie, aard en omvang van de maatregelen worden nader uitgewerkt in het bijgevoegd soortmanagementplan (SMP).

De werkzaamheden zullen gedurende 10 jaar worden uitgevoerd. Vanaf 1 oktober 2017 starten de werkzaamheden door maandelijks gemiddeld 250 woningen te versterken. De specifieke aard en locatie van de werkzaamheden wordt pas een half jaar van tevoren bepaald.

De 8 levels van de versterkingsmaatregelen zijn nader uitgewerkt in paragraaf 5.2 van het SMP.

Samenhang en opbouw van het besluit

De benodigde versterkingen kunnen leiden tot overtredingen van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming (Wnb). De normale wijze van het aanvragen van een ontheffing soortbescherming is echter onwerkbaar en schier onmogelijk voor een project met deze omvang. Vandaar dat is gekozen voor een zogenaamde 'generieke (gebiedsgerichte) ontheffing'.

Wettelijk gezien kan slechts ontheffing worden verleend na het doorlopen van een strikte en dwingende wettelijke afweging. Die bestaat uit drie onderdelen:

I - het beoordelen of er een adequaat wettelijk belang is dat ontheffingverlening rechtvaardigt.

II - het beoordelen van mogelijke alternatieven voor de aangevraagde ingreep, waarbij soorten geen, of minder schade zal worden berokkend;

III - het beoordelen van het effect op de staat van instandhouding van de soorten waarvoor ontheffing wordt verleend;

In dit algemene deel (deel A) van deze motivering wordt een oordeel geveld over het bestaan van de benodigde wettelijke belangen voor ontheffingverlening (I) en of er een 'andere bevredigende oplossing' (alternatief) bestaat voor de voorgestelde aanpak (II). Daarnaast zal ook de huidige staat van instandhouding van de soorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd, in zijn algemeenheid worden besproken (waar deel B gericht verder op in gaat).

In het bij de aanvraag behorende soortmanagementplan (SMP) wordt een onderscheid gemaakt tussen het proces waarbij een gebouw zogenoemd 'natuurvrij' wordt verklaard en het proces waarbij wordt gestreefd naar het zogenoemd 'natuurinclusief versterken' van de natuurvrijverklaarde gebouwen, waaronder ook het treffen van omgevingsmaatregelen wordt verstaan.

In deel B van deze motivering staat de beoordeling van dit voorgestelde werkproces centraal, waarbij wordt beoordeeld of en zo ja op welke wijze het natuurvrijmaken kan plaatsvinden, welke maatregelen daarbij moeten worden getroffen en of het vervolgens vernielen c.q. onbruikbaar maken van verblijfplaatsen en nesten gezien het wettelijk kader aanvaardbaar is. In dit onderdeel van deze ontheffing wordt ook het effect van ontheffingverlening op de staat van instandhouding van de aangevraagde soorten beoordeeld (III). Het treffen van mitigerende maatregelen en natuurmaatregelen voor de leefomgeving van soorten wordt hierbij betrokken.

In bijzondere gevallen wordt toestemmingverlening afhankelijk gemaakt van een nader te verkrijgen goedkeuring vanwege het bevoegd gezag. Dit geldt voor:

- gebouwen met belangrijke kraamkolonies (vleermuizen) en massawinterverblijven (vleermuizen);

- kolonies van gierzwaluw en huiszwaluw, boerenzwaluw;
 - nesten van kerkuil;
 - in geval van bijzondere gebouwen (zoals bijvoorbeeld kerken, boerderijen en molens);
 - in geval van verblijfplaatsen van rosse vleermuis of tweekleurige vleermuizen.
- Ook de motivering van dit onderdeel is opgenomen in deel B.

De delen A en B van deze motivering maken ondeelbaar onderdeel uit van dit besluit. Ook het SMP is als bijlage bij dit besluit onderdeel van (de motivering van) het besluit.

Het besluit (de ontheffing) als geheel bestaat uit:

- Het kernbesluit van de ontheffing met de bijbehorende voorschriften en beperkingen;
- De motivering als neergelegd in de delen A en B van deze notitie;
- Het SMP.

Ecologische onderbouwing, gegevens en nulmeting

Voor de versterkingsmaatregelen - en de daaraan gekoppelde maatregelen - aan de gebouwen zal rekening worden gehouden met 'gebouwbewonende soorten'.

De aanvraag en het bijbehorende SMP zien op: boerenzwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kauw, kerkuil, ooievaar, spreeuw, steenuil, torenvalk, zwarte roodstaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en steenmarter.

De verspreiding van deze soorten is in beeld gebracht met hulp van:

- bureauonderzoek: met behulp van gegevens van NDFF, Vogelbescherming en Vleermuiswerkgroep Groningen;
- quickscan: waarbij met een veldbezoek modelmatig in beeld gebracht wordt wat de kans is of een soort in een woning aanwezig is op basis van de kenmerken van een woning;
- nader veldonderzoek van belangrijkste functies: waarbij de aanwezigheid van belangrijkste verblijffuncties vastgesteld wordt (kolonies gierzwaluw, kolonies huiszwaluw, kraamverblijven vleermuissoorten (alle gebouwbewonende soorten en massawinterverblijven van gewone dwergvleermuis).

Het onderzoek is uitgevoerd door ecologen, deskundigen op het gebied van gebouwbewonende soorten.

Bureauonderzoek

Als eerste stap zijn - en worden - de actuele waarnemingen van nesten en verblijfplaatsen verzameld en op kaart gezet. Daarbij zijn de volgende digitale informatiebronnen gehanteerd:

- NDFF;
- Vogelbescherming ten behoeve van verspreiding van broedvogels;
- Vleermuiswerkgroep Groningen ten behoeve van de verspreiding van vleermuizen. Het gaat daarbij om de volgende informatiebronnen:
 - VWG atlasonderzoek 'autovieren'. Betreft gegevens inzake aardbevingengebied Groningen (2002 - heden) inclusief kaart welke routes zijn afgelegd.
 - Onderzoekbestanden van Modderman Flora en Fauna voor onder andere Eemshaven en Delfzijl. Daarnaast resultaten van onderzoek naar Tweekleurige vleermuis in 2016.
 - Baardvleermuisonderzoek 2017 door Regelink in opdracht van provincie Groningen.
 - Kerkenonderzoek provincie Groningen 2011/2012 en 2013/2014.
 - Bestand winterverblijven VWG.
 - Alle gemelde, verdwenen en getelde kolonies uit LBG bestand 1999-2004, VWG bestanden en jaarverslagen en gegevens Vleermuisopvang.

Quick scan

Als vervolgstap in de nulmeting is een systematische quick scan uitgevoerd voor de prioritairere woningen (de woningen die uiterlijk medio 2018 versterkt worden). Het doel van dit onderzoek is om de kans op een beschermde soort te bepalen. Daarbij is de volgende 'formule' gehanteerd:

Kans aanwezigheid soort = geschiktheid woning x geschiktheid omgeving

Voor de uitvoering van deze quick scan zijn de woningen geclusterd op bouwjaar en bouwtype. Voor de GIS-analyse zijn de volgende typen woningen onderscheiden:

- woningtype conform bouwkundige inspectie CVW (indeling op basis van daktype, bouwlagen en wel/niet vrijstaand);
- bijzondere gebouwen, zoals bijvoorbeeld kerken, boerderijen en molens.

Ter controle daarvan en aanvulling daarop is vanaf mei gestart met een integrale gebiedsbrede nulmeting (veldonderzoek) voor de prioritare woningen tot medio 2018. Het onderzoek is gericht op het vaststellen van de belangrijkste verblijffuncties, namelijk:

- kolonies van gierzwaluw;
- kolonies van huismus;
- kraamverblijven van vleermuissoorten (alle gebouwbewonende soorten);
- massawinterverblijven van gewone dwergvleermuis.

De nulmetingen zijn kwalitatief van aard en niet gericht op het kunnen uitsluiten van soorten voor vrijgave van woningen en gebouwen. De gehanteerde aanpak komt overeen met eerder verleende gebiedsontheffingen in het kader van Flora- en faunawet en komt tegemoet aan de wens om de onderzoeksinspanning te verminderen en het onderzoek te richten op de belangrijkste gebiedsfuncties en kernpopulaties van de betreffende soorten. Daarbij wordt er standaard al van uitgegaan dat vrijwel alle woningen gebruikt worden als bijvoorbeeld zomer- en paarverblijf van gewone dwergvleermuis.

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de belangrijkste functies om op gebiedsniveau lokale populaties te kunnen behouden door middel van mitigatie (generiek en specifiek). Op basis van de nulmeting worden daarnaast de modeluitkomsten van de 'kans op soorten' gevalideerd. Bij grote afwijkingen wordt het model bijgesteld, zodat in de toekomst betrouwbare voorspellingen kunnen worden gegeven.

Nader veldonderzoek

In aanvulling daarop en ter laatste controle worden gebouwen doelgericht fysiek geïnspecteerd. Voorafgaand aan de uitvoering worden de volgende woningen en gebouwen nauwkeurig en minutieus onderzocht door een ecoloog op aanwezigheid van geschikte openingen en nesten:

- woningen met (verhoogde kans op) aanwezigheid van potentiële en/of actuele verblijven van jaarrond beschermde nesten van broedvogels of verblijven van vleermuizen (risicoprofiel);
- bijzondere gebouwen, zoals bijvoorbeeld kerken, boerderijen en molens;
- gebouwen die niet onderzocht zijn tijdens de quick scan en kwalitatieve nulmeting (geen toegang).

Bij de ecologische inspectie wordt gebruik gemaakt van hoogwerkers en endoscopen. Verder zullen dakpannen ter hoogte van de dakrand worden opgetild om nesten op te sporen.

De tussentijdse resultaten (looptijd van 10 jaar) zullen gebruikt worden om het voorspellingsmodel (kans op soorten) en de mitigatietaakstelling (aantal verblijven per woning / gebouw) zo nodig bij te stellen.

SMP

Het basisidee van het SMP is dat er soortgerichte maatregelen worden genomen die niet direct zijn gekoppeld aan individuele initiatieven, maar die gericht zijn op een gunstige en duurzame staat van instandhouding en verbetering van de populaties van gebouwbewonende soorten.

Globaal komt de aangevraagde werkwijze neer op het volgende:

1. Natuurvrij maken indien soorten aanwezig zijn of indien er sprake is van een hoge of middelhoge kans dat er beschermde soorten aanwezig zijn. Dit geldt uitdrukkelijk niet voor gebouwen met belangrijke kraamkolonies of massawinterverblijfplaatsen voor vleermuizen of belangrijke kolonies van gierzwaluw of huiszwaluw of nesten van kerkuil. Ook bijzondere gebouwen worden niet standaard natuurvrij gemaakt. Voor deze locaties wordt maatwerk geleverd door de betrokken ecoloog. Nadere onderbouwing is uitgewerkt in het SMP hoofdstuk 6.

2. Maatregelen tijdens de uitvoering.

De maatregelen tijdens de uitvoering bestaan uit maatregelen in de gebouwen en maatregelen in de omgeving: Gebouwen worden natuurinclusief versterkt. Hierbij worden generieke maatregelen gekoppeld aan standaardingrepen. In bepaalde gevallen gaat het altijd om maatwerk: bijzondere gebouwen (zoals bijvoorbeeld kerken, boerderijen en molens) en belangrijke kraamkolonies vleermuizen, massawinterverblijven vleermuizen, belangrijke kolonies gierzwaluw en huiszwaluw. Om de gunstige staat van instandhouding te garanderen zal het plan rekening houden met afdoende spreiding van de alternatieve verblijfplaatsen in tijd en plaats en het realiseren van een substantiële plus.

Omgevingsmaatregelen worden getroffen door het realiseren van verbindingzones (laanbomen) en realisatie van foerageergebied (bloemrijk grasland, kruidenrijke akkers en kleine landschapselementen). Deze omgevingselementen sluiten aan bij de Rijksinvestering Kansrijk Groningen.

Deze bouw- en omgevingsmaatregelen zijn nader uitgewerkt in het SMP paragraaf 7.4 en 7.5.

Bij het opstellen van het SMP werd gebruik gemaakt van met name de volgende bronnen:

- Flora- en faunawet / Wet natuurbescherming en relevante jurisprudentie en de meeste recente ontheffingen
- Soortenstandaards van het Ministerie van EZ;
- Gedragscode Flora- en faunawet bouwend Nederland; niet meer geldig, maar wel informatief (Arcadis, 2009)
- SMP Woningcorporatie Servatius (Arcadis, 2016)
- SMP Belvédère Maastricht (Arcadis, 2015)
- SMP Utrecht (gemeente Utrecht, augustus 2016)
- SMP Oude Stad Tilburg (Bureau Waardenburg, 2 december 2014)
- Aanvraag ontheffing Flora- en faunawet project Stroomversnelling (Aveco de Bondt, 16 december 2015)

Wettelijk kader

Verbodsbepalingen

Voor vogels geldt de navolgende verbodsbepaling (artikel 3.1 Wnb):

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Voor soorten die worden vermeld op bijlage IV van de Habitatrichtlijn, bijlage II van het verdrag van Bern en bijlage II van het Verdrag van Bonn, geldt de navolgende verbodsbepaling (artikel 3.5 Wnb):

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Artikel 3.10 Wnb bepaalt ten slotte dat het verboden is soorten als vermeld op bijlage A van de wet (steenmarter):

- a. opzettelijk te doden of te vangen;
- b. hun vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Een ontheffing, of vrijstelling van een verbod ex artikel 3.1 (vogels) en 3.5 Wnb (strikt beschermde soorten) en soorten als genoemd in bijlage A bij de wet (steenmarter, kan slechts worden verleend indien:

- er geen andere bevredigende oplossing voorhanden is;
- er geen sprake is van verslechtering van de staat van instandhouding van de soort; en
- er een limitatief opgesomde ontheffingsgrond aan de ontheffing ten grondslag kan worden gelegd.

De derogatiemogelijkheden uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn overgenomen in de ontheffingsgronden die dwingend en limitatief in respectievelijk artikel 3.3 (vogels) en 3.8 (strikt beschermde soorten) van Wnb zijn vastgelegd. Ontheffing of vrijstelling kan bij de 'overige soorten' (art. 3.10 Wnb), op ruimere gronden worden verleend.²

In dit algemene deel van de ontheffing wordt een oordeel geveld over het bestaan van de benodigde wettelijke belangen voor ontheffingverlening en de staat van instandhouding van de betrokken soorten op dit moment.

Vrijstelling provinciale verordening

Voor de steenmarter geldt een vrijstelling voor het vangen door gemeenten in de provincie Groningen of het opzettelijk beschadigen of vernielen van de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van deze ter bestrijding van overlast veroorzaakt door deze dieren. De vrijstelling is gericht aan gemeenten en is van toepassing op bebouwde kommen van gemeenten (Art. 3.7, Verordening natuurbescherming provincie Groningen).

² Art. 3.10, tweede lid en onder e Wnb.

De vrijstelling is niet gericht tot het CVW en ziet niet op het uitvoeren van herstelwerkzaamheden, doch het bestrijden van overlast. Daarmee is de vrijstelling voor de steenmarter in het onderhavige geval niet van toepassing.

Wettelijke belangen

Het project dient de volgende wettelijke belangen:

Voor Vogelrichtlijnsoorten (artikel 3.3 lid 4 onder b. ten eerste en ten vierde Wnb):

- de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- ter bescherming van flora of fauna.

Voor Habitatrichtlijn-, Bern- en nationaal beschermde soorten (artikel 3.8 lid 5 onder b ten derde en ten eerste en artikel 3.10 lid 2 aanhef Wnb):

- volksgezondheid of de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- ter bescherming van wilde flora of fauna of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats.

Het doel van het initiatief is het bouwkundig versterken van ongeveer 23.000 gebouwen en deze aardbevingsbestendig te maken op een zodanige wijze dat negatieve effecten op de staat van instandhouding van beschermde soorten voorkomen worden en er op lange termijn voldoende verblijfplaatsen voor deze dieren aanwezig blijven.

Voor de onderbouwing van de belangen wordt onderscheid gemaakt tussen belangen voor het bouwkundig versterken (aardbevingsbestendig maken) en de eerder genoemde "koppelkansen" voor verduurzaming van woningen. Voor beide geldt zowel het belang volksgezondheid en openbare veiligheid als het belang bescherming flora en fauna.

Belangen bouwkundig versterken

Volksgezondheid en openbare veiligheid

Het project Bouwkundig Versterken resulteert in gebouwen die aardbevingsbestendig zijn. Na een zware aardbeving zal er nog steeds sprake zijn van kans op schade, maar de gevolgen zullen echter wel vele malen kleiner zijn dan wanneer het project niet wordt uitgevoerd. Een ander resultaat van het project is dat een veilig, bevingsbestendig gebouw, de inwoners van het gebied weer rust geeft en de psychologische druk van kans op zware schade en instortingen wordt weggenomen. Hiermee is aantoonbaar een belang in het kader van volksgezondheid en openbare veiligheid aan de orde.

Bescherming flora en fauna

Schade aan gebouwen en instortingen hebben niet alleen gevolgen voor de inwoners van het gebied. Deze zullen ook schadelijk zijn voor de diersoorten die hun verblijfsplaats in deze woningen en gebouwen hebben. Bij zware schade en instorting gaan verblijfsplaatsen van deze soorten eveneens verloren. De versterkingen die plaatsvinden, hebben derhalve ook een doel in het kader van de bescherming van flora en fauna voor de soorten waarvoor ontheffing wordt aangevraagd. Door de woningen en andere gebouwen op zodanige wijze te versterken, in combinatie met maatregelen in de omgeving daarvan, is er eveneens sprake van bescherming van flora en fauna.

Belangen Koppelkansen

Volksgezondheid en openbare veiligheid

Een belangrijk doel van de koppelkansen is, naast het vergoten van het wooncomfort, het terugdringen van energieverbruik door het verhogen van de isolatie van bestaande woningen. Hiermee wordt bijgedragen aan een verminderd energieverbruik en wordt de uitstoot van CO₂ gereduceerd, met gunstige effecten op het milieu en volksgezondheid tot gevolg. Door de schaal waarop de verstekingsmaatregelen worden uitgevoerd en koppelkansen worden geboden - het gaat namelijk om 23.000 gebouwen die worden versterkt - dragen de koppelkansen substantieel bij aan een afname in het gebruik van fossiele brandstoffen en daarmee een reductie in CO₂-uitstoot.

Een ander doel van de koppelkansen is het verbeteren van het binnenklimaat van de woningen. Door de grootschalige woningverbetering zullen de woningen technisch in betere staat verkeren en beter geïsoleerd zijn. De aanwezigheid van vocht en tocht in huis worden hierdoor beperkt, evenals de gezondheidsklachten die mensen kunnen ondervinden als gevolg van vocht in de woning.

Bescherming flora en fauna

Klimaatverandering kan tot gevolg hebben dat soorten zich verplaatsen ten gevolge van het ongeschikt worden van hun habitat, het uitsterven van soorten en/of veranderingen in de voedselketen. Hoewel de toepassing van

het tegengaan van de effecten van het broeikaseffect een mondiale aangelegenheid is, is de ontwikkeling van en het streven naar reductie van emissies voor ieder individueel land een belangrijk politiek thema.

Door de gewenste na-isolatie van de woningen in het versterkingsgebied op projectmatige wijze uit te voeren, is er zicht op de maatregelen die worden uitgevoerd en kunnen de nodige mitigerende maatregelen worden getroffen en is effectieve handhaving mogelijk. Wanneer deze maatregelen nu niet worden uitgevoerd, zullen ze in de toekomst voor een groot deel alsnog worden uitgevoerd en veelal 'onder de radar' blijven en zonder mitigerende maatregelen worden uitgevoerd. Nu worden de koppelkansen onder mitigatie uitgevoerd. De mitigerende maatregelen zijn zowel generiek als specifiek. Zo wordt voor (kraam) kolonies en winterverblijfplaatsen van vleermuizen ook systematisch gemitigeerd op basis van maatwerk. Door de koppelkansen als onderdeel van de versterkingsopgave uit te voeren, is op deze wijze ook voor dit aspect sprake van het belang bescherming van flora en fauna.

In het SMP paragraaf 8.4 is deze belangenafweging nader onderbouwd.

Naast de onderbouwing van deze wettelijk erkende belangen, wordt ook benadrukt dat gestreefd wordt naar bovenwettelijke mitigatie. Er wordt geen minimum gehanteerd zoals in soortenstandaards van EZ uitgeschreven staat, maar daarbovenop worden extra voorzieningen getroffen om ecologische kansen zoveel mogelijk te benutten. Door deze ecologische plus in het project, is het aannemelijk dat de gunstige staat van instandhouding van de beschermde gebouwbezonende soorten met dit project behouden of zelfs versterkt kan worden. Daarom zijn wij van mening dat de belangenafweging met bovengenoemde argumentatie voldoende onderbouwd is.

Andere bevredigende oplossing (alternatieventoets)

In het Gidsdocument over de toepassing van artikel 12 en 16 van de Habitatrichtlijn met betrekking tot strikt beschermde soorten geeft de Europese Commissie nadere aanwijzingen voor de wijze waarop een analyse naar 'een andere bevredigende oplossing' moet plaatsvinden. Deze analyse is driedelig: Wat is het probleem dat moet worden behandeld? Bestaan er andere oplossingen? Zo ja, zullen deze het probleem of de specifieke situatie waarvoor de afwijking wordt gezocht oplossen?³ Het Hof van Justitie heeft bevestigd dat het feit dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat, nog niet betekent dat een uitzondering zonder meer is toegestaan. De afwijking moet allereerst worden beperkt tot datgene wat nodig is om het probleem in kwestie op te lossen.⁴

Om te beoordelen of er sprake is van een andere bevredigende oplossing wordt in de Memorie van toelichting bij het wetsvoorstel Wnb gewezen op de uitleg van dit begrip in jurisprudentie. Zo kan gedacht worden aan minder schadelijke alternatieven voor de activiteit of de wijze van uitvoering, waarbij echter wel moet worden gelet op het feit dat de alternatieven moeten zien op de meest bevredigende oplossing voor de soort en niet voor de handeling of activiteit die iemand wil uitvoeren.⁵

Belangrijk is dat uit een uitspraak van de ABRvS volgt dat het belang bij de ingreep wordt afgewogen tegen de ernst van de inbreuk op de verbodsbepalingen.⁶

Uit de bij de aanvraag overgelegde informatie blijkt dat het CVW op termijn duizenden woningen bouwkundig zal versterken of slopen. De precieze maatregelen zullen onder andere afhangen van het inspectieonderzoek, bewonerswensen en bouwkundige randvoorwaarden. De werkzaamheden zijn gebonden aan de woningen en kunnen niet op een andere plek worden uitgevoerd. De technische staat van de woningen is dusdanig dat versterkingsmaatregelen nodig zijn om de woningen veilig (aardbevingsbestendig) te maken. Er is voor deze problematiek geen andere oplossing voorhanden dan bouwkundig versterken of sloop en nieuwbouw. Het alternatief van niets doen, heeft als gevolg dat de mogelijkheid bestaat dat op termijn de woningen in zullen storten en daarmee vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen en vogels permanent verloren zullen gaan. Verder is bij het uitvoeren van de werkzaamheden steeds de vraag aan de orde of het uitvoeren van de gewenste ingreep ook mogelijk is zonder dat een vaste rust en verblijfplaats van de aanwezige soorten wordt verstoord, of vernield.

Het is niet mogelijk op de schaal van het plangebied in een dusdanig kort tijdsbestek iedere woning te onderzoeken en van een individueel besluit en mitigerende maatregelen te voorzien. Door de praktijk van het 'natuurvrij' maken van woningen wordt voorkomen dat de soorten actief worden geraakt door het uitvoeren van maatregelen en mogelijk bekneld, of opgesloten raken in hun verblijfplaats. Daarbij is van belang dat de activiteit zo veel mogelijk wordt uitgevoerd buiten een voor de soort kwetsbare periode. Door soorten vervolgens te belemmeren verblijfplaatsen andermaal in bezit te nemen wordt voorkomen dat deze soort hierdoor in een kwetsbare periode zijn verblijfplaats zou worden ontnomen. Dat zou voor de staat van instandhouding van de soort in hogere mate leiden tot negatieve effecten en wordt nu dus voorkomen.

³ Gidsdocument, p. 49.

⁴ HvJ EG (Société d'études ornithologiques AVES ASBL vs Het Waalse Gewest) 12 December 1996, C-10/96, ECLI:EU:C:1996:504, *Jur.* 1996, p. I-06775.

⁵ Denk bijvoorbeeld aan Rb. Gelderland (Thermencomplex Berendonck) 4 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:7461, *BR* 2015, 7 (m.nt. A. Drahmman en F. Onrust).

⁶ ABRvS 26 oktober 2016, ECLI:NL:RVS:2016:2788.

Verder is van belang dat is gekozen voor de systematiek dat fictief ervan uitgegaan wordt dat in ieder te versterken gebouw verblijfplaatsen van beschermde soorten aanwezig zijn, die door de versterkingsmaatregelen verloren zullen gaan. Dit is een zogenaamde 'worstcase-benadering'. Als gevolg daarvan zullen wij in deze ontheffing voorschrijven dat in elke gerenoveerde woning verblijfmogelijkheden van vleermuizen, huismus en gierzwaluw moeten worden aangebracht. Op de lange termijn betekent deze werkwijze naar verwachting een positief effect op populaties van beschermde soorten.

Tegen deze achtergrond bezien, zijn wij van oordeel dat, mede gezien de ernst van de achterliggende problematiek, kan worden geconcludeerd dat er geen andere bevredigende oplossing bestaat dan het verlenen van deze ontheffing.

Staat van instandhouding

Voor vogels geldt dat slechts ontheffing mag worden verleend voor zover de maatregelen niet leiden tot een verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort (artikel 3.3 lid vier onder c Wnb).

Voor strikt beschermde soorten en overige soorten (bijlage A van de wet) geldt dat er geen afbreuk mag worden gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan (artikel 3.8 lid 5 onder c Wnb).

In de Wnb wordt de staat van instandhouding voor soorten in artikel 1.1 als volgt gedefinieerd:

Staat van instandhouding van een soort: effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort op het grondgebied, bedoeld in artikel 2 van de Habitatrichtlijn.

De staat van instandhouding van een soort wordt als 'gunstig' beschouwd wanneer:

- uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin deze voor komt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en
- het natuurlijk verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en
- er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Uitgangspunt is dat de soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd niet in een ongunstiger uitgangssituatie komen te verkeren dan zij zich op dit moment bevinden ten gevolge van de onderhavige ontheffingverlening.

De aanvraag en het bijbehorende SMP zien op: boerenzwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kauw, kerkuil, ooievaar, spreeuw, steenuil, torenvalk, zwarte roodstaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en steenmarter.

Hieronder volgt een beoordeling van de uitgangssituatie van de staat van instandhouding van deze soorten, voordat de handelingen waarvoor ontheffing wordt gevraagd zijn uitgevoerd.

Huisumus

De huismus was lange tijd de talrijkste Nederlandse broedvogel, maar moest die plek afstaan aan de Merel. Sinds 1975 of eerder zijn de landelijke aantallen vermoedelijk gehalveerd. De grootste afname lijkt voorbij: de recente aantallen schommelen. De verspreiding overlapt met die van concentraties mensen. Huismussen zijn het talrijkst bij oudere huizen in een deels groene, liefst wat rommelige omgeving aan stadsranden of op het platteland. In strakke nieuwbouwwijken en het versteende hart van grote steden zijn ze schaars of ontbreken ze bij gebrek aan nestgelegenheid en/of voedsel (Bron: SOVON 2017)

De staat van instandhouding van de huismus als broedvogel in Nederland is volgens SOVON (2017) matig ongunstig. De huismus heeft lange tijd een afname gehad in de provincie Groningen, maar doet het sinds enkele jaren steeds beter. Deze soort is sterk gebaat bij de voorzieningen die getroffen worden rond woningen. Het Meetnet Urbane soorten geeft aan dat de trend voor de huismus in Groningen de laatste tien jaren positief is en er zelfs sprake is van een significante toename (p. 50 SMP). De staat van instandhouding beoordelen wij daarom als gunstig.

Gierzwaluw

Gierzwaluwen broeden in Nederland alleen binnen de bebouwing. Ze nestelen, veelal in losse kolonies, graag in wat oudere stadswijken of grote gebouwen. Ze mijden nieuwere bebouwing niet, mits nestgelegenheid voorhanden is. In grote steden met veel variatie in bebouwing kunnen gierzwaluwen talrijk zijn, bij verspreide bebouwing op het platteland ontbreken ze vaak en dat geldt ook voor een deel van de kleinere dorpen. De aantallen zijn lastig vast te stellen door de aanwezigheid van grote aantallen niet-broedende vogels, het kortstondig bezoek aan nestplekken en andere inventarisatieproblemen. Ook de aantalsontwikkeling is

onduidelijk, al is een afname bekend van ingrijpend gerenoveerde wijken en gebouwen. De verdwijning van kolonies alhier kan echter gecompenseerd zijn door een meer verspreide (en minder opvallende) vestiging elders. (Bron: SOVON 2017)

De staat van instandhouding van de gierzwaluw als broedvogel in Nederland is landelijk volgens SOVON (2017) gunstig. Er zijn echter geen concrete gegevens bekend over de regionale spreiding en trend van gierzwaluw in Groningen en het plangebied. Uit de data van de NDFF blijkt dat gierzwaluw redelijk verspreid in het plangebied aanwezig is. De gierzwaluw broedt weinig in het buitengebied. Binnen het plangebied komt de gierzwaluw op enkele plaatsen in grote kolonies voor. Gezien de landelijke trend beoordelen wij de staat van instandhouding van de gierzwaluw als gunstig.

Huiszwaluw

Huiszwaluwen broeden in Nederland vrijwel uitsluitend aan gebouwen en bruggen. Ze zijn het talrijkst in de omgeving van meren, plassen en rivieren. De landelijke aantallen namen sinds ongeveer 1970 (mogelijk een half miljoen broedparen!) sterk af. De soort verdween in deze periode uit nagenoeg alle grote steden, terwijl de aantallen in dorpen en kleine steden onder druk stonden. Sinds de eeuwwisseling vertonen de aantallen enig herstel. De trend wordt, anders dan bijvoorbeeld bij de oeverzwaluw, niet rechtstreeks aangestuurd door de neerslag in de Sahel. De huiszwaluw overwintert namelijk zuidelijker in Afrika. (Bron: SOVON 2017)

De staat van instandhouding van de huiszwaluw als broedvogel in Nederland is volgens SOVON (2017) matig ongunstig. In de periode van 2005 tot 2015 is het aantal broedkoppels echter significant gestegen (CBS, 2015). Sinds de eeuwwisseling vertoont de aantalsontwikkeling een stijgende lijn (SOVON, 2017) en is sprake van een positieve trend met rond de 120.000 broedparen. Er zijn geen gegevens bekend over de regionale trend van de huiszwaluw in Groningen, of het plangebied. Uit de data van de NDFF blijkt dat de huiszwaluw redelijk verspreid in het plangebied aanwezig is. Gezien het herstel van de populatie sinds de jaren negentig van de vorige eeuw en de positieve trend waarderen wij de staat van instandhouding als gunstig.

Boerenzwaluw

De boerenzwaluw nestelt in het hele land in boerenland, met een voorkeur voor gemengde bedrijven. Het gros van de paren huist in koeien-, varkens- of paardenstallen. De aantallen zijn in het laatste kwart van de twintigste eeuw afgenomen, al komt dat uit tellingen onvoldoende naar voren bij deze lastig telbare soort. De afname is een gevolg van modernisering van bedrijven (o.a. scherpe hygiënemaatregelen, waardoor in stallen vliegende zwaluwen geweerd worden) en intensivering van grondgebruik (resultierend in voedselgebrek). Sinds de eeuwwisseling is de stand stabiel tot licht herstellend. De toenemende populariteit van het houden van hobbypaarden op het platteland biedt enige compensatie voor de afname op meer traditionele broedlocaties. (Bron: SOVON 2017)

De staat van instandhouding van de boerenzwaluw als broedvogel in Nederland is gunstig, volgens SOVIN (2017). Er zijn geen gegevens bekend over de regionale trend van de boerenzwaluw in Groningen of het plangebied. Uit de data van de NDFF blijkt dat de boerenzwaluw redelijk verspreid in het plangebied aanwezig is. In de periode van 2005 tot 2015 is het aantal broedkoppels gestegen (CBS, 2015). Wij waarderen de staat van instandhouding van de boerenzwaluw als gunstig.

Kerkuil

Kerkuilen broeden in het hele land in agrarisch gebied, incidenteel ook in steden. De dichtheden zijn het hoogst in delen van Noordoost- en Oost-Nederland en het laagst in de Randstad. De jaarlijkse aantallen variëren enorm als gevolg van fluctuaties in het voedselaanbod - vooral Veldmuizen - en sterfte; deze kan groot zijn in sneeuwrijke winters maar ook bij aanhoudend koud, winderig en nat weer. De landelijke stand klapte begin jaren zestig in als gevolg van de strengste winter van de twintigste eeuw. Herstel werd vooralsnog gefnuikt door intensivering van agrarisch grondgebruik en het verdwijnen van nestgelegenheden. Intensieve nestbescherming en series van zachte winters brachten de stand terug op het oorspronkelijke peil. Rond 2010 nestelden er in daljaren tenminste 1500 paren en in topjaren rond 3000. (Bron: SOVON 2017)

De staat van instandhouding van de kerkuil als broedvogel in Nederland is volgens SOVON (2017) gunstig. Er zijn geen gegevens bekend over de regionale trend van de kerkuil in Groningen of het plangebied. Uit de data van de NDFF blijkt dat de kerkuil redelijk verspreid in het plangebied aanwezig is. Wij waarderen de staat van instandhouding van de kerkuil als gunstig.

Overige broedvogels

Naast bovengenoemde soorten is tevens ontheffing aangevraagd ten aanzien van overige broedvogels die gedurende de werkzaamheden naar verwachting in mindere mate dan bovengenoemde soorten aangetroffen zouden kunnen worden. Het gaat hierbij voornamelijk om de volgende soorten: kauw, ooievaar, spreeuw, steenuil, torenvalk en zwarte roodstaart (Bron: Vogelbescherming Nederland 2017):

- kauw: Vanaf 1990 geen significante veranderingen in aantallen kauwen in Nederland. De laatste tien jaar is er een lichte stijging waar te nemen.

- ooievaar: Sinds 1990 is de stand van de ooievaars weer verdubbeld in Nederland door een succesvol herintroductieprogramma en de trend is positief.
- spreeuw: De spreeuw heeft grote delen van de wereld toegevoegd aan zijn verspreidingsgebied, maar sinds de jaren 70 van de vorige eeuw loopt het aantal spreeuwen in Nederland terug.
- steenuil: Afname van de aantallen broedparen sinds 1990 met meer dan 5%. Laatste 10 jaar stabiel.
- torenvalk: Neemt als broedvogel en als overwinteraar vanaf 1990 gestaag in aantal af, een afname die de laatste jaren zich zelfs heeft versneld.
- zwarte roodstaart: De afgelopen decennia heeft de zwarte roodstaart een sterke opmars gemaakt. Vooral in de westelijke helft van Nederland heeft de soort sterk aan terrein gewonnen. De groei vlakt nu af en is in oostelijk Nederland zelfs matig negatief geworden.

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis komt in vrijwel heel Europa voor, noordelijk tot in Zuid-Scandinavië, oostelijk tot in ver in Rusland en in de Kaukasus. In Scandinavië is de soort veel zeldzamer dan de kleine dwergvleermuis, (*P. pygmaeus*), die daar algemeen voorkomt. Ook in het zuiden van Europa zijn de waarnemingen verspreid en schaars, terwijl de kleine dwergvleermuis daar talrijk en wijd verbreid is. In Nederland is het de meest algemene vleermuis met een ruime verspreiding over het gehele land. De aantallen worden geschat op 300.000 tot 600.000 dieren. Schattingen van de Europese populatie zijn niet bekend. (Bron: minez.nederlandsesoorten.nl)

De gewone dwergvleermuis is in ons land zeer algemeen en niet bedreigd. Deze vleermuis wordt vrijwel altijd aangetroffen bij inventarisaties rondom gebouwen in het kader van de natuurwetgeving. De gewone dwergvleermuis is de meest wijdverspreide en talrijke vleermuissoort in Nederland, die in de meeste gebieden in Nederland algemeen voorkomt. Uit MEN Meetnet Wintertellingen Vleermuizen blijkt dat de aantallen getelde vleermuizen in de provincie Groningen laag zijn ten opzichte van de meeste andere provincies. De gewone dwergvleermuis is echter wel een van de meest getelde soorten. Wij waarderen de staat van instandhouding als gunstig.

Gewone grootoorvleermuis

De gewone grootoorvleermuis komt in heel Europa voor tot ongeveer de 64e breedtegraad in het noorden (halverwege Scandinavië). Ten zuiden van de Alpen zijn de waarnemingen zeer verspreid en schaars. Uit Nederland zijn verspreide waarnemingen bekend, waarbij een duidelijke binding blijkt met bosgebied op zandgronden. Zwaartepunten van de verspreiding van de gewone grootoorvleermuis liggen daardoor in de duinstreek en het midden en oosten van ons land. De aantallen worden geschat op 5.000 tot 7.500 dieren. Betrouwbare schattingen van de Europese populatie zijn niet bekend. (Bron: minez.nederlandsesoorten.nl)

De gewone grootoorvleermuis komt verspreid over heel Nederland voor, maar nergens in grote aantallen. Er zijn weinig waarnemingen van de gewone grootoorvleermuis in het plangebied waargenomen (NDFF, 2017). De geregistreerde individuen komen verspreid in het plangebied voor. Het plangebied behoort niet tot de kern van het leefgebied van de soort. De staat van instandhouding wordt daarom beoordeeld als gunstig.

Laatvlieger

De laatvlieger komt in het grootste deel van Europa voor, van het Middellandse Zeegebied tot Engeland en Zuid-Scandinavië en oostelijk tot ver in Rusland en tot de Kaukasus. In het zuiden van Europa zijn de waarnemingen schaars. De laatvlieger wordt verspreid over heel Nederland aangetroffen. Ten zuiden van de grote rivieren, uitgezonderd Limburg, lijkt de laatvlieger minder voor te komen. De verspreiding en de aantallen laatvliegers in Nederland lijken vrij stabiel sinds langere tijd. De grootte van de Nederlandse populatie wordt geschat op 30.000 tot 50.000 dieren. (Bron: minez.nederlandsesoorten.nl)

Trend van de laatvlieger is: matig afgenomen. Volgens het SMP beoordeelt het European Topic Centre on Biological Diversity voor deze soort in Nederland een stabiele trend en beoordeelt het de staat van instandhouding als gunstig. De zoogdiervereniging houdt rekening met een negatieve trend op basis van de beschikbare recente verspreidingsgegevens gecombineerd met de "indruk" van actieve veldwerkers. Binnen het hele plangebied zijn er waarnemingen van de laatvlieger. Het aantal waarnemingen is lager dan van de gewone dwergvleermuis, maar kent eenzelfde spreiding. De staat van instandhouding wordt daarom door ons gewaardeerd als gunstig maar kwetsbaar.

Meervleermuis

Het verspreidingsgebied van de meervleermuis omvat noordelijk en oostelijk Europa; het strekt zich uit van Noord-Nederland en Denemarken tot in Rusland (met uitlopers tot in Siberië). Ons land ligt dus aan de westrand van dit areaal. Zwaartepunten van voorkomen zijn het laagland van Noordwest-Europa, de Baltische Staten en de omgeving van St.-Petersburg, benevens enkele kernen in de rivierdelta's rond de Zwarte en Kaspische Zee. De meervleermuis ontbreekt in de Alpen en Zuid-Europa. De belangrijkste overwinteringsplaatsen in Nederland liggen in de mergelgroeves van Zuid-Limburg en in bunkers in het Hollandse duingebied en bij Arnhem; in het bijzonder in bunkers tussen Katwijk en Den Haag overwinteren grote aantallen dieren. Een deel van de Hollandse populatie overwintert in de Ardennen, de Eifel. De Friese populatie vliegt grotendeels naar Duitsland (o.a. Sauerland en Teutoburgerwald). Kraamkolonies zijn tot nu toe (peildatum 2005) vooral gevonden in het westen en noorden van Nederland en aan de randmeren. (Bron: minez.nederlandsesoorten.nl)

Hoewel de meervleermuis internationaal als bedreigd wordt beschouwd, is ze in Nederland (vooral in Holland en Friesland) niet zeldzaam. Ook lijkt het erop dat de soort in de afgelopen eeuw niet is afgenomen. De aantallen in Nederland werden in 1992 geschat op circa 10.000 exemplaren. Momenteel is de populatie van de meervleermuis in Nederland stabiel (Haarsma, 2011). Binnen het hele plangebied zijn er enkele waarnemingen van de meervleermuis bekend. Het aantal waarnemingen is lager dan van de gewone dwergvleermuis maar kent eenzelfde spreiding. Op dit moment zien wij de gunstige staat van instandhouding van de meervleermuis als gunstig maar net als bij de laatvlieger wel als kwetsbaar.

Rosse vleermuis

De rosse vleermuis komt in heel Europa voor, van Zuid-Scandinavië tot aan de noordkust van Afrika en oostelijk tot in Noordoost-Rusland, de Balkan en het noordwesten van Turkije. In het zuiden van het areaal zijn de waarnemingen echter relatief schaars. De soort komt verspreid over ons land voor, met concentraties van kolonies op plaatsen waar oud bos en open waterrijke gebieden bijeenkomen, zoals in de binnenduinrand, de noordkant van de Utrechtse Heuvelrug, de IJsseluitwaarden, Noordwest-Overijssel en het grensgebied van Groningen en Drenthe. In 1993 werd de populatie in Nederland op 6.000 tot 8.000 dieren geschat.

De verspreiding van de rosse vleermuis lijkt de laatste vijftig jaar vrij stabiel te zijn, maar is ten opzichte van de periode vóór de Tweede Wereldoorlog achteruitgegaan. Dit laatste moet worden toegeschreven aan een afname van het aantal geschikte holle bomen in oude bossen in waterrijke omgeving. Er zijn geen betrouwbare gegevens van de rosse vleermuis waarmee de trend bepaald kan worden. Op basis van de beschikbare recente verspreidingsgegevens gecombineerd met de "indruk" van actieve veldwerkers wordt voor de rosse vleermuis wel rekening gehouden met een negatieve trend (Website Zoogdierverseniging, 2017). De Soortenstandaard van de rosse vleermuis geeft ook aan dat aantallen (fors) lijken af te nemen, maar er zijn geen cijfers die dit onderbouwen (RVO, 2014). De staat van instandhouding is matig ongunstig.

Ruige dwergvleermuis

De ruige dwergvleermuis komt in heel Europa voor, van het noorden van het Iberische schiereiland tot in zuiden van Scandinavië en het oosten van Rusland. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt in Midden- en Oost-Europa. In het zuiden van Europa zijn de waarnemingen schaars. In Nederland komt de soort verspreid voor met een zwaartepunt in het Noord-Holland. De aantallen in de trektijd, in het najaar, worden geschat op 50.000 tot 100.000 dieren.

De ruige dwergvleermuis is in ons land een algemeen voorkomende soort, waarvan de verspreiding en aantallen stabiel lijken. Voor het behoud van de soort zijn op dit moment dan ook geen soortspecifieke beschermingsmaatregelen vereist. De ruige vleermuis komt in het hele plangebied voor (NDFF, 2017). Hij verkeert in een gunstige staat van instandhouding.

Tweekleurige vleermuis

Het verspreidingsgebied van de tweekleurige vleermuis omvat vooral Midden- en Oost-Europa. Het oosten van Frankrijk vormt de zuidwestgrens, want de tweekleurige vleermuis ontbreekt op het Iberische schiereiland en in Italië. Op de Balkan en in Griekenland zijn de waarnemingen zeer schaars. Het verspreidingsbeeld is echter verre van compleet. In Nederland kwamen in de jaren tachtig van de vorige eeuw de eerste vondsten van mannetjes (in de herfst en vroege winter) uit de grotere steden in het westen van het land. Vanaf de jaren 1990 zijn er ook vondsten uit het binnenland. Daarnaast zijn er vondsten gedaan in het voorjaar en in de zomer en worden er ook steeds vaker vrouwtjes aangetroffen. Eind jaren negentig werden twee kraamkamers ontdekt: één ten westen van Utrecht en één ten zuiden van Groningen. In 1993 werd de populatie in Nederland op 50 tot 250 dieren geschat. Sinds 2003 wordt de soort steeds vaker jagend waargenomen, vooral in het waterrijke westelijke en noordelijke laagland van Nederland. De aantallen en de toenemende frequentie van de waarnemingen duiden op de aanwezigheid van nog onbekende verblijfplaatsen en kraamkamers. Mogelijk is er sprake van geleidelijke vestiging en uitbreiding van de tweekleurige vleermuis in Nederland vanuit noordoost Europa. Schattingen van de Europese populatie zijn niet bekend. Recent zijn drie kolonies van deze soort in de provincie Groningen aangetroffen. De kolonies bevinden zich in Spijk en Bierum. Tweekleurige vleermuizen worden aangetroffen tot een afstand van 5-15 km van hun kolonie.

Het plangebied lijkt voor de zeldzame tweekleurige vleermuis van groot belang en is daarmee van belang voor de landelijke staat van instandhouding van deze vleermuis. De trend lijkt positief, de soort wordt meer waargenomen. De staat van instandhouding is matig ongunstig.

De habitat van tweekleurige vleermuizen is een half open tot open waterrijk landschap, waarin ook gebouwen staan. Dit vergt de aanwezigheid van op zuid geëxponeerde hoge bouwsels met toegankelijke nauwe ruimtes en spleten. De soort is gevoelig voor verstoring door bouwwerkzaamheden bij sloop, restauratie, renovatie, verbouwingen en nieuwbouw. Ook het aanbrengen van verlichting bij uitvliegopeningen aan gebouwen en woningen is schadelijk. Dit maakt dat extra mitigerende maatregelen zullen moeten worden genomen indien deze soort zou kunnen worden aangetroffen.

Steenmarter

De steenmarter is voornamelijk in het oosten van Nederland aanwezig, en houdt zich het liefst op in gebieden met een goede afwisseling tussen bebouwing en open velden. In Oost-Nederland komt deze soort vrij algemeen voor, in West-Nederland is deze zeer zeldzaam. Verspreiding van de steenmarter gaat langzaam in Nederland, vanwege het grote wegennetwerk dat de soort moet oversteken om nieuwe territoria te koloniseren.

Van de steenmarter zijn vooral veel waarnemingen bekend in het zuidwesten van het plangebied, rond Groningen. Overige waarnemingen zijn verspreid in het plangebied. De staat van instandhouding van de soort is gunstig. Er is sprake van een toenemende trend.

Afrondend

Zorgplicht overige soorten

De Wnb kent ook een algemene zorgplicht. Dit houdt in ieder geval in dat schadelijke handelingen in relatie tot alle inheemse planten en dieren zoveel mogelijk voorkomen dienen te worden. In dit kader zullen in de uitvoering nog andere soorten worden meegenomen die hinder kunnen ondervinden vanuit de versterkingsmaatregelen. Waar mogelijk zullen die nog aan het SMP worden toegevoegd.

Afronding deel A

Deel A van deze motivering bevat de bespreking van de aanvraag, de omvang van de aanvraag, de soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd, een bespreking van het wettelijke kader, en een bespreking van de wettelijke belangen die met de aanvraag gemoeid zijn. Aanvullend is de staat van instandhouding van de soorten besproken waarop de aanvraag ziet.

In deel B zal vervolgens worden ingegaan op de afweging over het natuurvrij maken van gebouwen en woningen en de afweging met betrekking tot het vernielen of beschadigen van verblijfplaatsen en nesten van beschermde soorten.

B. Beoordeling werkproces

Vanuit de Wet natuurbescherming (Wnb) zal zoveel mogelijk moeten worden voorkomen dat beschermde diersoorten opzettelijk worden gedood of verstoord. Om dit doel na te streven is in het kader van de versterkingsopgave gekozen voor het proces van 'natuurvrij' maken van gebouwen. Bij dit proces wordt bepaald (1) of er een gereede kans is dat zich beschermde soorten in een gebouw bevinden, (2) welke ingreep zal moeten worden verricht en of daarmee een kans ontstaat op negatieve effecten op de soort. Vervolgens (3) wordt geprobeerd het gebouw natuurvrij te maken voordat een ingreep wordt uitgevoerd: er worden maatregelen getroffen om te voorkomen dat een soort zich in het gebouw bevindt, of deze wordt actief verwijderd, onder begeleiding van een deskundige ecoloog. Vervolgens zal het gebouw door de deskundige ecoloog natuurvrij worden verklaard. Op dit proces ziet deel B1 van de motivering van de ontheffing. Deel B2 ziet feitelijk op de fase voordat de versterkingsmaatregelen zullen worden uitgevoerd. Dit deel van het besluit ziet tevens op het daadwerkelijk uitvoeren van versterkingsmaatregelen en het daarbij naar verwachting optreden van het verlies van verblijfplaatsen en nesten. Dit is veelal niet te voorkomen en zal daarom gemitigeerd moeten worden. Ook het treffen van natuurmaatregelen voor de leefomgeving van soorten valt hieronder. In deel B van de motivering zal ook worden beoordeeld of er geen 'andere bevredigende oplossing' bestaat dan ontheffingverlening voor het doden, verstoren en opzettelijk vernielen of beschadigen van nesten of verblijfplaatsen van soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd. In dit onderdeel van deze ontheffing wordt ook het effect van ontheffingverlening op de staat van instandhouding van de aangevraagde soorten beoordeeld.

B.1 'Natuurvrij maken' van gebouwen

Het is met een zekerheid grenzende waarschijnlijkheid aannemelijk dat de aangevraagde gebouwbewonende soorten tijdens de geplande werkzaamheden in de uitvoeringsperiode in het plangebied aanwezig zijn. In het plangebied zijn diverse essentiële verblijfplaatsen of aan verblijfplaatsen gerelateerde foerageergebieden of migratieroutes vastgesteld van gebouwbewonende soorten en valt aanwezigheid van (functies ten aanzien van) nog niet aangetroffen soorten te verwachten. Het is aannemelijk dat het vooral zal gaan om de soorten zoals aangevraagd, te weten boerenzwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kauw, kerkuil, ooievaar, spreeuw, steenuil, torenvalk, zwarte roodstaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en steenmarter.

In het Soortmanagementplan (SMP) is gekozen voor een aanpak waarbij na de inventarisatie wordt gekozen voor het 'natuurvrij' maken van woningen of gebouwen indien:

- 1) soorten aanwezig zijn of;

2) er sprake is van een hoge of middelhoge kans dat er beschermde soorten aanwezig zijn.

Dit geldt uitdrukkelijk niet voor gebouwen met belangrijke kraamkolonies of massawinterverblijfplaatsen voor vleermuizen of belangrijke kolonies van gierzwaluw of huiszwaluw of nesten van kerkuil. Ook bijzondere gebouwen worden niet standaard natuurvrij gemaakt. Voor deze locaties wordt maatwerk geleverd door de betrokken ecoloog. Nadere onderbouwing is uitgewerkt in het SMP hoofdstuk 6.

Aanvraag

Ter controle en aanvulling van de Quick scan en kwalitatieve nulmeting worden gebouwen fysiek geïnspecteerd. Voorafgaand aan de uitvoering worden de volgende woningen en gebouwen nauwkeurig en minutieus onderzocht door een ecoloog op aanwezigheid van geschikte openingen en nesten:

- Aanwezigheid van potentiële en/of actuele verblijven van jaarrond beschermde nesten van broedvogels of verblijven van vleermuizen (risicoprofiel).
- Bijzondere gebouwen, zoals bijvoorbeeld kerken, boerderijen en molens.
- Niet onderzocht tijdens Quickscan en Kwalitatieve nulmeting (geen toegang).

Deze kennis wordt vervolgens gebruikt voor het gericht ongeschikt maken (natuurvrij maken) van de woningen tijdens de minst gevoelige periode, voor zover noodzakelijk vanuit de beoogde ingreep. Bij de ecologische inspectie wordt gebruik gemaakt van hoogwerkers en endoscopen. Verder zullen dakpannen ter hoogte van de dakrand worden opgetild om nesten op te sporen.

Aangevraagd wordt het opzettelijk verstoren of doden van boerenzwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kauw, kerkuil, ooievaar, spreeuw, steenuil, torenvalk, zwarte roodstaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis, tweekleurige vleermuis en steenmarter.

Ontheffing voor doden van de beschermde soorten wordt slechts verleend voor uitzonderingssituaties waarbij ondanks zorgvuldige inspanning met begeleiding van een ecoloog het niet is gelukt om het gebouw 'natuurvrij' te maken, zonder een beschermde soort te doden. Op de ontheffinghouder rust in deze een verplichting om zo zorgvuldig mogelijk te handelen, waarbij het doden van beschermde soorten tot het uiterste moet worden beperkt.

Dit maakt dat de ontheffing vooral ziet op het opzettelijk mogen verstoren van soorten en het onbereikbaar maken van rust en verblijfplaatsen en nesten van beschermde soorten. Het verstoren van soorten en het onbereikbaar maken van hun verblijfplaats is van toepassing, indien daadwerkelijk beschermde soorten aanwezig zijn of zijn te verwachten en kans bestaat op negatieve effecten.

Binnen het planproces blijft tot een laat moment onduidelijk welke maatregelen (ingrepen) exact per woning of gebouw plaatsvinden. In het SMP is aangegeven dat, om te voorkomen dat panden ten onrechte niet natuurvrij zijn gemaakt, vanuit een worst case benadering zal worden gewerkt. Alle woningen worden in principe standaard natuurvrij gemaakt indien sprake is van een hoge of middelhoge kans en/of actuele waarneming.

Mitigerende maatregelen

Mitigerende maatregelen bestaan uit het ongeschikt maken van verblijfplaatsen soorten waarop de ontheffing ziet voorafgaand aan de werkzaamheden én het zo nodig plaatsen van tijdelijke nestvoorzieningen in de buurt van de projectlocatie ter compensatie van de ongeschikt gemaakte nestgelegenheden van de genoemde soorten.

Natuurvrij maken doormiddel van maatregelen

Uitgangspunt is het voorkomen van overtreding van de verbodsbepalingen van de Wnb. Daarom geldt primair dat indien mogelijk gewerkt zal worden buiten de kwetsbare periode van de soorten die naar verwachting in het plangebied een nest of rust- en verblijfplaats hebben. In de praktijk zal dit niet altijd werkbaar zijn. Voor de doorgang van de versterkingsopgave is het noodzakelijk om gedeeltelijk in de kwetsbare perioden te werken. Daarbij zal steeds moeten worden afgewogen of het uitvoeren van de gewenste ingreep ook mogelijk is zonder dat een vaste rust en verblijfplaats van de aanwezige soorten wordt verstoord, of vernield.

Voor de huismus en gierzwaluw worden bij voorkeur van oktober tot en met medio februari maatregelen getroffen worden om nestlocaties en gezamenlijke slaapplekken ongeschikt te maken. Tijdens periode van vorst wordt het afgeraden de nestgelegenheden van de huismus onklaar te maken.

Voor vleermuizen gelden er twee mogelijke perioden om de locatie ongeschikt te maken door het treffen van maatregelen

1. na de kraam- en paartijd en vóór de winterperiode: van augustus tot en met oktober of
2. net na de winterperiode en vóór de kraamtijd: april.

Voor de niet jaarrond beschermde vogels die broeden binnen het plangebied geldt de regel dat een broedende vogel niet mag worden verstoord of verjaagd wanneer dit van wezenlijke invloed is op de soort - bijvoorbeeld als hierdoor broedsel verloren gaat. Deze regel geldt zolang de broedperiode van de vogel duurt.

Het ongeschikt maken en houden mag niet onnodig lang duren en een broed-, kraam- paarseizoen en/of winterslaap mag niet onnodig verloren gaan. De planning moet dit uitsluiten. Hiertoe zal een voorschrift in de ontheffing worden opgenomen.

Maatregelen voor huismus en gierzwaluw

De volgende maatregelen kunnen voor de huismus en gierzwaluw genomen worden:

- Het afsluiten van de dakgoten zodat dieren niet meer onder de onderste rij pannen kunnen komen (maar let op het insluiten van aanwezige dieren!). Middel: roosters, purschuim of gaas;
- Het verwijderen van dakpannen waar de dieren normaal gesproken onder zitten;
- Het afsluiten van de ruimtes onder en achter de dakgoten waar zowel huismus als gierzwaluw achter kunnen kruipen;
- Zeilen leggen over de daken;
- Het verwijderen van gevelbeplanting (indien mogelijk op zo'n manier dat het teruggeplaatst kan worden).

Om te voorkomen dat de vogels op de slaappleats worden ingesloten, zijn er twee opties:

a) Het afsluiten van de slaappleatsen:

- in oktober: zomertijd -vanaf 08:30 uur beginnen met afsluiten.
- in oktober: wintertijd- vanaf 08:00 uur beginnen met afsluiten.
- in november: (wintertijd)- vanaf 08:45 uur beginnen met afsluiten.
- in december: (wintertijd)- vanaf 09:15 uur beginnen met afsluiten.
- in januari: (wintertijd)- vanaf 09:00 uur beginnen met afsluiten.

Of b) Het richten van een bouwlamp (aan) op dicht struikgewas binnen 20 meter van de slaappleatsen. De huismussen weten dan waarheen te vluchten. Vervolgens zullen de dakpannen verwijderd moeten worden met daarbij flink kabaal te maken.

Maatregelen voor huiszwaluwen en boerenzwaluwen

Ook hier geldt dat bij voorkeur voor het broedseizoen start maatregelen moeten worden getroffen ter voorkoming van vestiging van broedvogels. Bestaande nesten kunnen worden verwijderd en vestiging van nieuwe kan door maatregelen als het aanbrengen van zeilen, of het verwijderen van elementen worden voorkomen. Huiszwaluwen en boerenzwaluwen zijn slechts een deel van het jaar in Nederland, waardoor gedurende de rest van het jaar werkzaamheden wel uitgevoerd kunnen worden, mits passende mitigerende maatregelen worden toegepast.

Maatregelen voor gewone grootvleermuis, gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger.

De volgende maatregelen kunnen voor de vleermuis genomen worden:

- Het creëren van tocht door middel van:
 - Het maken van gaten in de buitenmuur. Wanneer de tochtgaten in het voorjaar worden gemaakt dient rekening gehouden te worden met mogelijke vogels die hierin kunnen gaan broeden. Er dient dan een gaas van 20*20 mm voor worden gemaakt.
 - Het verwijderen van de vospannen over de spouwmuur.
 - Het opliften van dakpannen.
 - Het verwijderen van elementen zoals boeiboorden en daklijsten.
 - Een experimentele maatregel: het blazen van lucht in de spouwmuur.
- Het afsluiten van invliegopeningen (zoals open stootvoegen) door middel van het plaatsen van exclusion flaps. Hierbij is het van belang dat de betrokken ecooloog en de uitvoerder alert zijn op de temperatuurschommelingen in het najaar opdat men de maatregelen niet te laat aanbrengt. Er dienen minimaal 3 dagen met 10 graden Celsius in de avond te zijn opdat de vleermuizen uit kunnen vliegen. (Bron: Vleermuisprotocol)
- Het doortochten van de spouwmuur en deze isoleren.
- Het belichten van de spouwmuur/ invliegopeningen.

Voor vleermuizen kan het noodzakelijk zijn een uitvliegcheck te doen of een controle op overwinterende vleermuizen in massa winterverblijven in hoogbouwlocaties. Soms is het doorschuiven van de werkzaamheden naar een minder kwetsbare periode een betere maatregel dan het nemen van actieve maatregelen.

Maatregelen voor steenmarter

Wanneer er aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van een steenmarter dient de ecooloog per locatie te bepalen welke mitigerende maatregelen te nemen zijn. Wanneer blijkt dat er jongen aanwezig zijn, dan dient gewacht te worden met maatregelen tot de jongen het nest hebben verlaten. Vanaf dat moment kan de locatie ongeschikt gemaakt worden. Wanneer blijkt dat er voldoende alternatieven in de omgeving aanwezig zijn, kan, wanneer de locatie als een van de verblijven wordt gebruikt, deze ongeschikt gemaakt worden als de steenmarter niet meer aanwezig is.

Tijdelijke voorzieningen

Als gevolg van de gefaseerde werkwijze zal altijd een voldoende aantal potentiële verblijfplaatsen van soorten beschikbaar zijn en zal het tijdelijk ongeschikt zijn van een deel van de (potentiële) verblijfplaatsen geen gevolgen hebben voor de staat van instandhouding van deze soorten. Om dit te borgen zullen (voorbereidings-) versterkingsmaatregelen per dorp of wijk van een grotere plaats nooit plaatsvinden bij of in de directe nabijheid van meer dan een kwart van de potentiële verblijfsplaatsen, waardoor altijd tenminste 75% van alle potentiële verblijfplaatsen gespaard zal blijven.

Wanneer het om veiligheidsredenen noodzakelijk is toch meer dan een kwart van de potentiële verblijfplaatsen ongeschikt te maken of wanneer naar het oordeel van betrokken ecooloog of het bevoegd gezag essentiële verblijfsplaatsen tijdelijk ongeschikt zijn als gevolg van noodzakelijke versterkingswerkzaamheden welke met functionele alternatieven tijdelijk goed vervangen kunnen worden, zullen deze tijdelijke voorzieningen worden aangebracht.

Tijdelijke voorzieningen, zoals hiervoor bedoeld, worden aangebracht om verblijfplaatsen te kunnen blijven bieden in de periode voordat het project wordt uitgevoerd en als meer permanente inrichting van voorzieningen door omstandigheden nog niet beschikbaar zijn of mogelijk pas kunnen worden gecreëerd bij de uitvoering van de herstelwerkzaamheden. De tijdelijke voorzieningen zijn daarmee een extra borging om de functies binnen het leefgebied van soorten in tact te houden en de gunstige staat van instandhouding te garanderen.

Tijdelijke voorzieningen dienen uiterlijk drie maanden voor het natuurvrij maken van een gebouw te worden aangebracht. Tijdelijke voorzieningen dienen tot 2 jaar na afronding van de herstelwerkzaamheden beschikbaar te zijn voor de soorten en mogen pas worden weggenomen nadat een ecooloog heeft verklaard dat voldoende permanente verblijfplaatsen beschikbaar zijn.

Tijdelijke voorziening huismus

- Nestkasten als tijdelijke voorziening moeten in de directe omgeving (in de regel binnen 50 meter, bij uitzondering 120 meter) van de oorspronkelijke verblijfplaats en buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden geplaatst worden.
- Netkasten mogen niet te heet worden in de middagzon: voorkeur heeft een noord of oost expositie of een ligging in de schaduw van een dakgoot of iets dergelijks.
- Nestkasten moeten tijdig, dat wil zeggen drie maanden, voorafgaand aan de werkzaamheden aanwezig en functioneel zijn om de vogels te laten wennen aan de nieuwe voorzieningen.

Tijdelijke voorziening gierzwaluw

- Nestkasten als tijdelijke vervanging van nestplaats en vaste rustplaats voor de gierzwaluw dienen in groepjes bij elkaar aangeboden te worden.
- Deze nestkasten dienen een asymmetrische invliegopening te hebben, zodat er een donkere hoek in de nestgelegenheid ontstaat.
- Nestkasten moeten voldoende (veilige) uitvliegruimte hebben: minimaal 1 meter breed en 3 meter diep, zonder kans op verkeersslachtoffers; Benodigd is een minimum bodemoppervlakte van 15 * 30 tot 40 centimeter en een minimum hoogte van 13 centimeter en een invliegopening van maximaal 4,5 centimeter boven de bodem (van binnen gemeten), 6 tot 6,5 centimeter breed en 3,2 centimeter hoog.
- De nestkasten mogen niet in de volle zon liggen: nestplaatsen bij voorkeur in de koele, schaduwrijke noordoostelijke tot oostelijke gevels aanbrengen. Lokgeluiden afspelen kan helpen bij vestiging.

Tijdelijke voorziening vleermuizen

- Afhankelijk van de omgevingscheck en de inschatting van de ecooloog, dient bepaald te worden hoeveel kasten moeten worden gerealiseerd. Voor zomerverblijven/paarverblijven dienen 2 aan 2 kasten opgehangen te worden in een straal van 100 meter. Het bepaalde tekort aan locaties dient met een factor 4 te worden vermenigvuldigd voor het bepalen van de hoeveelheid kasten. Wanneer er mogelijk kraamverblijven aanwezig zijn, dienen kasten voor kraamverblijven te worden opgehangen met eenzelfde factor 4.

Natuurvrij verklaren

Het gebied kan vrijgegeven worden als er geen dieren meer in het te renoveren werkgebied aanwezig zijn. Verder wordt gekeken naar de uitvoering van de getroffen mitigerende maatregelen voor de beschermde soorten en de uitvoering van aanvullende natuurmaatregelen. Wanneer een ecooloog het gebied heeft vrijgegeven, kunnen de werkzaamheden starten. De ecologische vrijgave wordt vastgelegd in een document waarin de bevindingen worden ondersteund met foto's. De ecologische vrijgave dient één tot twee weken voor de start van de herstelwerkzaamheden te zijn uitgevoerd.

Uitzonderingen toestemming op voorhand voor natuurvrij maken van gebouwen en beschadigen van nesten, rustplaatsen en voortplantingsplaatsen

Volgens het SMP is vanaf mei gestart met een integrale gebiedsbrede nulmeting (veldonderzoek) voor de prioritaire woningen tot medio 2018. Het onderzoek is met name gericht op het vaststellen van de belangrijkste verblijfsfuncties, namelijk:

- kolonies van gierzwaluw;
- kolonies van huismus;
- kraamverblijven van vleermuissoorten (alle gebouwbewonende soorten);
- massawinterverblijven van gewone dwergvleermuis.

Het doel van het onderzoek is om inzicht te krijgen in de belangrijkste functies om op gebiedsniveau lokale populaties te kunnen behouden door middel van mitigatie (generiek en specifiek). Volgens het SMP wordt in de gevallen waarin bovenstaande gevallen zich voordien geen gebouwen natuurvrij gemaakt, maar wordt een maatwerkoplossing gezocht. Die maatwerkoplossing wordt vertaald in een ecologisch werkprotocol per locatie. Insteek van het ecologisch werkprotocol is om in zo veel mogelijk gevallen te voorkomen dat een inbreuk op een wettelijk verbod moet worden gepleegd door het uitwerken van mitigerende maatregelen. Het zal echter niet in alle gevallen mogelijk zijn de gebouwen aardbevingsbestendig te maken zonder deze verblijfsplaatsen al dan niet tijdelijk aan te tasten.

Aanvullende toestemming

Voordat herstelwerkzaamheden worden uitgevoerd, die effect zullen hebben op onderstaande gevallen, zal afzonderlijk en aanvullend goedkeuring moeten worden verkregen, voordat kan worden overgegaan tot het natuurvrij maken, of het beschadigen of vernielen van nesten of verblijfplaatsen op het per geval op te stellen ecologisch werkprotocol.

Dit geldt voor:

- gebouwen met belangrijke kraamkolonies (vleermuizen) en massawinterverblijven (vleermuizen);
- gebouwen met belangrijke kolonies van gierzwaluw en huiszwaluw;
- gebouwen waarin zich nesten van kerkuil bevinden;
- in geval van bijzondere gebouwen (zoals bijvoorbeeld kerken, boerderijen en molens) waarin zich belangrijke verblijfsplaatsen kunnen bevinden;
- in geval van de aanwezigheid van verblijfplaatsen van rosse vleermuis of tweekleurige vleermuizen.

Onderzoek, ecologisch protocol en goedkeuring

Wanneer blijkt dat er belangrijke kolonies van gierzwaluw of huiszwaluw aanwezig zijn of een massa winterverblijfplaats of kraamkolonie van vleermuizen, dan dient aanvullend onderzoek duidelijkheid te verschaffen over hoe groot deze is en welke waarde deze heeft om te kunnen bepalen welke compenserende maatregelen getroffen moeten worden.

Voor deze locaties wordt door de betrokken ecooloog onderzocht en overlegd met de aannemer wat de mogelijkheden zijn om belangrijke verblijfsplaatsen te sparen. De ecologische inspectie van gebouwen vormt daarbij de belangrijkste informatie.

Indien een verblijfplaats van een kerkuil wordt geraakt, dan dient nader onderzoek plaats te vinden naar de functie van deze verblijfplaats en naar de aanwezigheid van andere verblijfplaatsen voor deze kerkuil.

Van bijzonder gebouwen dient inzichtelijk te worden gemaakt welke beschermde soorten er hun verblijfplaats hebben. Indien verblijfplaatsen van soorten waarop deze ontheffing ziet worden aangetroffen dan dient de hieronder omschreven werkwijze te worden gevolgd.

Voor iedere verblijfplaats van een beschermde soort in een bijzonder gebouw, een kerkuil, kraamkolonie van vleermuizen, massawinterverblijf van vleermuizen, kolonies van gier-, huis- en boerenzwaluw, waarvoor tijdelijke of permanente mitigerende of compenserende maatregelen moeten worden getroffen, wordt een ecologisch werkprotocol opgesteld. In dit werkprotocol staan alle maatregelen beschreven die genomen worden ten aanzien van de genoemde soorten. Het protocol moet vastgelegd zijn voor de uitvoering begint, moet gedurende de

uitvoering op de werkplaats aanwezig zijn en bekend zijn bij alle betrokken partijen. De werkzaamheden moeten aantoonbaar conform het protocol uitgevoerd worden.

Bovenstaande werkwijze dient ook te worden gevolgd voor zover verblijfplaatsen van rosse vleermuis of tweekleurige vleermuis zouden worden geraakt.

Het per locatie op te stellen ecologische werkprotocol dient ter goedkeuring te worden voorgelegd aan de Provincie Groningen. Het natuurvrij maken van gebouwen in bovenstaande gevallen is pas toegestaan na bedoelde goedkeuring.

Samenhang onderhavig besluit en aanvullende goedkeuring

Vast staat dat de onder de uitzondering vallende soorten en specifieke gebouwen binnen het plangebied kunnen worden aangetroffen. Verder geldt dat voor de genoemde soorten nadrukkelijker dient te worden beoordeeld of het mogelijk beschadigen of wegnemen van rust- en verblijfplaatsen acceptabel is gezien het effect op de staat van instandhouding. Bij een dergelijke situatie past een nadere maatwerkbenadering, in de vorm van een aanvullend toestemmingsbesluit.

Dit laat onverlet dat de beoordeling van de alternatieventoets (andere bevredigende oplossing) en het wettelijk belang in dit besluit afdoende kunnen worden afgewogen. Dit betekent dat bij de aanvullende goedkeuring slechts nader wordt beoordeeld of het effect op de staat van instandhouding afdoende kan worden geborgd in die specifieke situatie.

B.2 Het beschadigen of vernielen van nesten of rust- en verblijfplaatsen

In het SMP wordt een samenhangend pakket aangevraagd voor zowel het natuurvrijmaken als, daarop volgend, het mogen beschadigen, vernielen of wegnemen van rust- en verblijfplaatsen en nesten. Nu voor slechts voor een aantal soorten de ontheffing voor natuurvrijmaken wordt verleend, ziet dit besluit voor zover het de aanvraag voor het mogen beschadigen, vernielen of wegnemen van verblijfplaatsen betreft, slechts op de soorten en situaties waarvoor de aanvraag voor het natuurvrijmaken van gebouwen werd toegestaan.

Het betreft: boerenzwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kauw, kerkuil, ooievaar, spreeuw, steenuil, torenvalk, zwarte roodstaart, steenmarter, ruige dwergvleermuis, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger

De maatregelen tijdens de uitvoering bestaan uit maatregelen in de gebouwen en in de omgeving: Gebouwen worden natuurinclusief versterkt. Hierbij worden generieke maatregelen gekoppeld aan standaardingrepen.

Gefaseerd werken

Om de gunstige staat van instandhouding te garanderen zal het plan rekening houden met afdoende spreiding van de alternatieve verblijfplaatsen in tijd en plaats en het realiseren van een substantiële plus. Grootschalige projecten kunnen een groot effect op de aanwezige populaties hebben wanneer verblijfplaatsen worden verwijderd zonder dat er nog voldoende alternatieven beschikbaar zijn.

Door gefaseerd te werken kan de impact op populaties beperkt worden en de hervestiging worden bevorderd. Het blijkt dat vooral vogels de nieuw aangebrachte nest- en verblijfplaatsen ontdekken wanneer de oude locaties niet beschikbaar zijn. Op die manier kunnen zij als gids fungeren voor de totale kolonie.

Een fasering van de aanpak behoort bij de overgelegde planning.

Compenserende en aanvullende natuurmaatregelen

De maatregelen tijdens de uitvoering van de herstelmaatregelen bestaan uit maatregelen in de gebouwen en in de omgeving:

Gebouwen worden natuurinclusief versterkt. Hierbij worden generieke maatregelen gekoppeld aan standaardingrepen. Generieke maatregelen worden gekoppeld aan standaard ingrepen. De voorzieningen voor diersoorten worden meegenomen in de engineering en als randvoorwaarde meegegeven aan de aannemers.

Omgevingsmaatregelen worden getroffen door het realiseren van verbindingszones (laanbomen) en realisatie van foerageergebied (bloemrijk grasland, kruidenrijke akkers en kleine landschapselementen). Deze omgevingsselementen sluiten aan bij de Rijksinvestering Kansrijk Groningen.

Deze gebouw- en omgevingsmaatregelen zijn nader uitgewerkt in het SMP paragraaf 7.4 en 7.5.

Effect op de staat van instandhouding

De Europese Commissie wijst er in dit verband in haar Gidsdocument over strikt beschermde soorten op, dat bij de toepassing van de randvoorwaarde dat geen afbreuk mag worden gedaan aan de staat van instandhouding van soorten het proportionaliteitsbeginsel in acht moet worden genomen om een zekere flexibiliteit te bereiken. Zo kan bijvoorbeeld door compenserende maatregelen, het liefst in het kader van een ruimer soortenbeschermingsplan, worden verzekerd dat de gunstige staat van instandhouding in het geheel voor de desbetreffende soort ook op populatieniveau uiteindelijk niet ongunstiger wordt of zelfs vooruit gaat.⁷

Uitgangspunt is dat de soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd niet in een ongunstiger uitgangssituatie komen te verkeren dan zij zich op dit moment bevinden ten gevolge van de onderhavige ontheffingverlening.

Door de in het SMP voorgestelde zorgvuldige wijze van opereren komt de gunstige staat van instandhouding van de aangevraagde gebouwbewonende soorten niet in het geding. In het aan dit besluit gekoppelde SMP is dit voor de verschillende soorten nader uitgewerkt en komt daarmee een groot belang toe. De betrokken belangenorganisaties hebben aan dit SMP meegewerkt; hun input op eerdere conceptversie is meegenomen en zoveel als mogelijk in de definitieve versie verwerkt.

Met de voorgenomen planning en fasering in het uitvoeren van de werkzaamheden blijft de huidige staat van instandhouding van boerenzwaluw, gierzwaluw, huismus, huiszwaluw, kauw, kerkuil, ooievaar, spreeuw, steenuil, torenvalk, zwarte roodstaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, ruige dwergvleermuis, en steenmarter gewaarborgd. Het gaat hierbij om min of meer cultuurvolgende soorten, die in zekere zin profiteren van de aanwezigheid van de mens in dit leefgebied. De van oorsprong rots- of holbewonende soorten zijn gebaat bij duurzame stenen woningen van mensen. De werkzaamheden leiden ertoe dat ook de verblijfplaatsen van deze beschermde soorten niet zullen verdwijnen, wanneer een zware aardbeving veel schade zou aanrichten. Bovendien wordt natuurinclusief gebouwd en worden ecologische voorzieningen getroffen, waarmee het aanbod aan geschikte verblijfplaatsen voor deze soorten zelfs zal toenemen. De hoop en verwachting is dan ook dat de soorten er met deze aanpak zelfs op vooruit zullen gaan.

In het SMP paragraaf 8.5 wordt nader onderbouwd hoe de staat van instandhouding van de betreffende gebouwbewonende soorten wordt gegarandeerd. Daarbij wordt ingegaan op de volgende argumenten:

- Plan voor duurzame bescherming van gebouwbewonende soorten.
- In alle woningen en gebouwen wordt natuurinclusief versterkt, los van de wettelijke taakstelling op basis van richtlijnen in landelijke soortenstandaarden.
- Naast generieke beschermingsmaatregelen worden ook specifieke maatregelen getroffen bij bijzondere gebouwen (zoals bijvoorbeeld kerken, boerderijen en molens) en huidige locaties met belangrijke functies (zoals belangrijke kraamkolonies en massawinterverblijven van vleermuizen).
- Monitoring van de populatietrend als vinger aan de pols voor het mitigatieplan.
- Monitoring van de functionaliteit van mitigatiemaatregelen.
- Creëren van een substantiële plus door het treffen van omgevingsmaatregelen.
- Kwaliteitsborging in relatie tot de uitvoering van het natuurvrij maken en de realisatie van mitigatiemaatregelen.

Naast de gebruikelijke mitigerende maatregelen en compensatie wordt benadrukt dat gestreefd wordt naar bovenwettelijke mitigerende en compenserende maatregelen. Er wordt geen minimum gehanteerd zoals in soortenstandaards van EZ uitgeschreven staat, maar daarbovenop worden extra voorzieningen getroffen om ecologische kansen zoveel mogelijk te benutten. Door deze ecologische plus in het project, is het aannemelijk dat de gunstige staat van instandhouding van de beschermde gebouwbewonende soorten met dit project behouden of zelfs versterkt kan worden.

In bijzondere gevallen is toestemmingverlening afhankelijk gemaakt van nader te verkrijgen goedkeuring van het bevoegd gezag, waarbij een andere beoordeling van het effect op de staat van instandhouding zal plaatsvinden. Dit geldt voor:

- gebouwen met belangrijke kraamkolonies en massawinterverblijven (vleermuizen);
- gebouwen met belangrijke kolonies van gierzwaluw en huiszwaluw;
- gebouwen waarin zich nesten van kerkuil bevinden;
- in geval van bijzondere gebouwen (zoals bijvoorbeeld kerken, boerderijen en molens) waarin zich belangrijke verblijfplaatsen kunnen bevinden;
- in geval van de aanwezigheid van verblijfplaatsen van rosse vleermuis of tweekleurige vleermuizen.

⁷ Europese Commissie, Guidance document on the strict protection of animal species of Community interest under the Habitats Directive 92/43/EEC, February 2007, p. 53.

Monitoring

Het is van belang dat monitoringsresultaten een goede afspiegeling geven van de effectiviteit van genomen maatregelen. Hierbij is het aantal projecten dat wordt gemonitord van belang (een statistisch verantwoorde steekproef), de selectie van de types projecten en de wijze van monitoren. Voor de monitoring wordt een voorstel gedaan in het SMP. Ook dit monitoringsvoorstel heeft de nadere goedkeuring van de Provincie Groningen.

Afronding deel B

Deel A van deze motivering bevat de bespreking van de aanvraag, de omvang van de aanvraag, de soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd, een bespreking van het wettelijke kader, en een bespreking van de wettelijke belangen die met de aanvraag gemoeid zijn. Aanvullend is de staat van instandhouding van de soorten besproken waarop de aanvraag ziet.

In deel B is vervolgens ingegaan op de afweging over het natuurvrij maken van gebouwen en woningen en de afweging met betrekking tot het vernielen of beschadigen van verblijfplaatsen en nesten van beschermde soorten.

Afrondend deze Motivering bij het Besluit (conclusie)

Op basis van de ingediende aanvraag kan gesteld worden dat de alternatievenafweging voor deze activiteit in dit plangebied voldoende is onderbouwd en het belang van de activiteit voldoende is aangetoond. Met de maatregelen zoals uitgewerkt in de voorschriften wordt het effect als gevolg van de geplande activiteit in het plangebied voldoende beperkt en blijft de gunstige staat van instandhouding van de aangevraagde beschermde soorten gewaarborgd.